

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД
ДО МОДЕРНІЗАЦІЇ
МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

(26-27 травня 2023 р.)

Дніпро
2023

УДК 001.2:001.895(062.552)
К 63

**Комплексний підхід до модернізації міждисци-
плінарних наукових досліджень.** Матеріали науково-
практичної конференції (Дніпро, 26-27 травня 2023 р.). –
Одеса: Видавництво «Молодий вчений», 2023. – 84 с.
ISBN 978-617-8074-48-7

У збірнику представлені матеріали науково-практичної конференції «Комплексний підхід до модернізації міждисциплінарних наукових досліджень». Розглядаються загальні питання архітектури, військових наук, державного управління, соціальної комунікації, технічних наук та інші.

Збірник призначений для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, а також для широкого кола читачів.

УДК 001.2:001.895(062.552)

ЗМІСТ

АРХІТЕКТУРА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Кобилянська А.В.

ЛІРИЧНІСТЬ В ОБРАЗОТВОРЧОМУ
МИСТЕЦТВІ РЕНЕСАНСУ 6

Сад Н.О.

МІСЬКІ МОТИВИ У ТВОРЧОСТІ
УКРАЇНСЬКИХ АКВАРЕЛІСТІВ 10

ВІЙСЬКОВІ НАУКИ

Лазебний В.М.

ОСОБИСТІТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ
НА ТЛІ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ 14

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Бондарев В.І.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ТУРИЗМУ УКРАЇНИ 17

Компанець О.М.

ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІНСТРУМЕНТІВ
СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ 22

Мосора Л.С.

ВПЛИВ ПРОЦЕСУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ
НА СТВОРЕННЯ УМОВ
ДЛЯ РОЗВИТКУ МОЛОДІ В УКРАЇНІ 26

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Ковальчук В.В.

РОЛЬ МИСТЕЦТВА У ВПРОВАДЖЕННІ
ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ ТРЕТЬОГО РЕЙХУ 29

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Кармазін А.О.

МУЗЕЙНИМИ СТЕЖКАМИ ЧЕРНІГІВЩИНИ 31

МЕДИЧНІ НАУКИ

Мікула А.Е.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНГІБІТОРІВ КОНТРОЛЬНИХ ТОЧОК У ЛІКУВАННІ ОНКОЛОГІЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ.....	37
--	----

Ihor Serheta, Inna Drezhenkova

MOTOR ACTIVITY AND PROBLEMS OF CREATING A PREVENTIVE EDUCATIONAL SPACE IN MODERN EDUCATIONAL INSTITUTIONS	41
---	----

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Тарасенко А.Д.

МІЖНАРОДНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ.....	45
---	----

Шумейко З.Г.

ПОЛІТИЧНА ОПОЗИЦІЯ ЯК ЧИННИК ДЕМОКРАТІЇ.....	50
--	----

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Діколь-Кобріна О.А., Булгакова М.А.

ПРОБЛЕМИ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ВНУТРІШНЬО ТА ЗОВНІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У СТАНІ ПОСТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ	53
--	----

Павлов М.В.

ТЕМПЕРАМЕНТ І ЙОГО ВПЛИВ НА СТИЛЬ КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ В ПЕРІОД ЮНОСТІ	56
---	----

Петраківська Т.Н.

ІНДИВІДНО-ОСОБИСТІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПЕРЕЖИВАННЯ ТРИВОЖНОСТІ У ПІДЛІТКІВ.....	60
--	----

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Tetiana Skorokhod

INFLUENCER MARKETING AS A COMMUNICATION TOOL	63
---	----

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Кулик В.В., Гнатюк М.Ю.

ГРАФІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ НАДІЙНОСТІ ЕЛЕКТРИЧНИХ СИСТЕМ В ЗАДАЧАХ ОПТИМІЗАЦІЇ ЇХ РЕЖИМІВ.....	66
--	----

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

Журавель О.А.

ПРАВИЛА НАДАННЯ ПЕРШОЇ ДОПОМОГИ ПРИ ОДЕРЖАННІ ТРАВМ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ	73
--	----

Журавель О.А.

ПРОБЛЕМА МОТИВАЦІЇ КУРСАНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ВЛАСНОГО ФІЗИЧНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	76
--	----

Журавель О.А.

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....	78
--	----

Плескун А.Я.

ВПЛИВ ЗАНЯТЬ МІНІ-ФУТБОЛОМ НА ПОКАЗНИКИ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ ЛЮДИНИ.....	81
---	----

АРХІТЕКТУРА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Кобилянська А.В.

студентка,

Український державний університет

імені Михайла Драгоманова

ЛІРИЧНІСТЬ В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ РЕНЕСАНСУ

З початку історії людства основним завданням в зображенні дійсності відповідно стандартів часу є вираження цінностей епохи. Художники доби Ренесансу створювали образ людини, підсилюючи ліричність і романтичність її сутності. Так увиразнювали внутрішній світ героя, возвеличували його.

Проблему лірики в образотворчому мистецтві досліджувала низка авторів. Дж. Макалоун [4] аналізує взаємозв'язок між ідеальним образом та вимогами епохи. Автор доводить, що поява ідеалізованих рис серед аристократії возвеличує їх статусність та виправдовує нещастя шляхом змалювання ліричного настрою та меланхолійності. Б. О. Парахановський [5] виявляє, як Мазаччо емоційним забарвленням наближає біблійні образи до людей. Зображення навіть простих людей поряд із небожителями стають ліричними, характер людини персоніфікується.

Метою нашого дослідження є визначення ознак ліричності в емоційній виразності героїв ренесансних авторів і розкриття функцій елегійного забарвлення як вираження душевного стану зображуваного об'єкта.

Емоційність, як і плотські насолоди та тіло людини до настання доби Відродження трактувалась суспільством як «середовище гріха» [1]. Людська подоба, тіло, емоції не виражались мистецтвом. З настанням доби гуманізму тіло та його прояви починає ліризуватися. Колюччо Салютаті та Леонардо Бруні власне узвичаїли лірику, а саме оспівування проявів людської природи в культурі Італії XIV–XV ст. ввівши слово *humanitas* (у пер. з латини – людська природа, людська гідність [1]).

Осередком мистецького життя, передавачем нових цінностей в Італії й просвітником стала Флоренція. Флоренція переживала економічний

підйом, людину переосмислили, наділили ліризмом, поставили на п'єдестал над іншим світом.

Флорентійська школа мистецтв прагнула натуралістичності, природності. Оточення відтворювалось в надзвичайній виразності, адже середовище життя людини – арена дій, котра грає для показовості емоцій, дій, намірів, тобто служить для вираження самої людини. Тож натуральність як засіб вираження неповторності людини є головною ціллю періоду Кватроченто. У цей період особливо увиразнюється ліричність людської постаті та душі. Простежити дане твердження можна на прикладі одного з основоположників реалістичного живопису Ренесансу – Томмазо ді Джованні ді Сімонє Кассаї Гвіді, відомого під ім'ям Мазаччо (1401–1428). У протиставленні двох творів «Триптих Сан-Джовенале» (1422) та «Диво з динарієм» (1427) стає помітним як художник поєднав релігійну канонічність із нововведеннями ренесансної манери. Картини написано з невеликим розривом в часі, але як яскраво продемонстровано появу нових ідей. Учні Христа посередині разом з учителем, кожен виражає свою емоцію і показує свою дію, середовище промальоване до деталей з урахуванням канонів повітряної перспективи, анатомічна побудова виявляє сконцентрування навколо людського тіла. Тобто художники перестають боятися показувати людину з її емоційною природою. Помітно, що палітра Мазаччо залишалась менш насиченою, як і в багатьох тогочасних художників, а от манера венеціанської та шкіл північної Італії [5, с. 314] справді вражала барвами й виразним тоном.

Художники доби Ренесансу вміло відображали описані події зображуючи сюжет не менш читабельно у фарбах. Найкращим творцем алегорій і міфічних мотивів вважають Боттічеллі [3]. Художник запозичує ідейність грецьких сказань і розповідає заново, зображуючи на своїх картинах. Так, з картини «Народження Венери» ніби по словах читається зміст літературного взірця античності. Його захоплення міфологічною тематикою в картині «Марс і Венера» (1483) поєднується з пристрасною, захватом від тіла і людської вроди. Ліричність проявлена в єднанні душ, романтизованій красі міфологічних створінь.

«Відтворити не лише предметну дійсність, а й враження від неї»- вважав за своє творче покликання Пітер Брейгель. Творами на міфологічну тематику, як-от «Падіння Ікара», художник проаналізував цінність емоцій головного героя. Спираючись на сюжет міфів, зображуючи ефект драматизму, гіперболізуючи почуття – художники переплітали візуалізацію зі словом. Динаміку і насиченість образів для відображення почуттів

застосовував Мікеланджело. Художник передає кульмінацію психоемоційного стану в «Юдіф та Олоферн». У цьому контексті вагомим є значення творчості фра Філіппо Ліппі. Він першим увів у вжиток округлу форму станкової картини (*quadri tondi*). Прагнення натуралізму, змалювання ширості, чуттєвості, ліричності, природних радощів та пристрасті в біблійних мотивах – суперечило церковним канонам. Його мадонни ніжні, чарівні невинні дівчата, матір не просто тримає немовля, а показує, що любить, ангели – пашать здоров'ям. Оточення блискуче, колоритне, достаток та ошатність панує в архітектурі. З фресок художника, найбільш вражаючими є розписи собору Прато (сюжетні сцени з життя св. Стефана, серед яких особливо впізнавані «Похорони св. Стефана» і «Бенкет Ірода») і собору Сполето (дворяння сцен з життя Богоматері, у тому числі чарівне «Коронування Пріснодіви») [3].

Ліричність як прояв емоційного забарвлення повністю пояснює зміну зображення людини й в пізньому періоді Ренесансу. Аристократи, які колись домагались зібраного та респектабельного вигляду, правильної постави, тепер переосмислюють своє ставлення до прояву емоцій, дозволяючи впливати на їх вирази обличчя та поведінку.

Уславлення природності почуттів і відчуттів в художніх творах поширилося за межі Італії. У Європі XVI ст. користувалося популярністю бачення замисленого, сумного чоловіка. «Загалом світ, як усталена річ, із задоволенням приділяє «скорботі» особливу повагу», – писав французький есеїст Мішель де Монтень у своїй статті під влучною назвою «Смуток» (1580). Особливо популярне явище експлуатації ліричності в образі чоловіка на теренах Англії; інші народи назвали феномен чоловічої меланхолії «англійською хворобою» або «слизаветинською хворобою» [4].

Інколи емоційний стан свідчить про певні переживання. Ліризація та меланхолізація образів – певною мірою слугувала поясненням подій, прикрашанням та виправданням ситуацій. З портрета невідомого автора приблизно 1595 року англійський поет-метафізик Джон Донн дивиться абсолютно розсіяно, абстрактно та напружено стосовно глядача. Його обличчя обрамлене темрявою капелюха, одяг та фон, який, здається, рухається над ним у чорному тумані [4]. Вийти з-під навісів важкого, безвихідного становища допомагало романтизування дурману почуттів. Тоді вигляд такого «мученика» трактувався рівносильно хворобливості. Портрет «Невідомий чоловік» (близько 1600 р.), авторство якого приписують як Хілліарлу, так Оліверу, пронизує настроєм мучеництва молодої людини, яка пригортає медальйон із зображенням дівчини свого

серця. Здається, ніби весь всесвіт відмовив чоловіку у прихильності та, врешті, фатальним ударом стає – втрата коханої. Спека змучила вимушеного мандрівника, покинутого всіма. Молода людина виглядає змарнілою, розгубленою та знесиленою втомою. На картині видно, що волосся мокре і липне до лоба, а комір розстебнутий, герой стоїть в тіні, похмуро дивлячись на глядача. Подібно зображувався чи не кожний чоловік.

Отже, ренесансне мистецтво, котре дало змогу оспівувати, піддавати ліриці, романтизувати особистість, додавало жагу до життя, прагнення справлятися з проблемами, боротися з хворобами. Релігійні мотиви рідше викликали трепет і страх, а навпаки, глядача осяювала надія на райські насолоди. Співпереживання, розуміння людини на рівні самої людини вищими істотами дало відійти від рамок Середньовіччя, не уславляючи аскетизм і врешті – зрозуміти велич людської особистості.

Список використаних джерел:

1. Ренесанс: основні ідеї, образотворче мистецтво, італійські представники. Освіта.UA : вебсайт. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10909/>
2. Закович М.М., Зязюн І.А., Шевнюк О.Лі. Культурологія: українська та зарубіжна культура. Київ, 2010. 589 с.
3. Основні напрямки розвитку флорентійської школи 15 ст. Творчість Сандро Боттічеллі, фра Філіппо Ліппі. Все освіта : вебсайт. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/001e2v-3455.docx.html>
4. Jonathann McAlloone Melancholia and Masculinity in Renaissance Art | Artsy : вебсайт. URL: <https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-sad-boys-renaissance>
5. Парахонський Б.О., Погорілий О.І., Йосипенко О.М., Собуцький М.А., Савельєва М.Ю. Культурологія : навч. посібник Київ : КМ Академія, 2003. 314 с.

Сад Н.О.

студентка,

*Український державний університет
імені Михайла Драгоманова*

МІСЬКІ МОТИВИ У ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ АКВАРЕЛІСТІВ

Акварельний живопис є однією із художніх технік, яка дозволяє митцям передати настрої, атмосферу та деталі міського життя. Через відтворення кольорів, світла і форм акварелісти здатні уособлювати різноманітні аспекти середовища міста.

Тему розвитку, становлення та особливостей акварельного живопису розглядали у своїх працях: В. Шпак [1], який досліджував розвиток акварельного жанру українськими художниками. Я. Юрик [2], аналізувала особливості творчої манери вітчизняних акварелістів, Н. Бондарчук [3] ґрунтовно дослідила розвиток акварельного мистецтва в Україні. О. Шинінім [4] визначено внесок акварелістів у розвиток світової живописної традиції. Водночас конкретизація вітчизняних практик акварельного міського пейзажу залишилася поза увагою дослідників.

Метою статті є конкретизація історичних етапів розвитку акварельного пейзажу у творчості українських художників у контексті художніх особливостей саме міських мотивів.

Перші згадки про використання акварелі в українському мистецтві датуються XVIII століттям. Акварельні зарисовки використовувалися як швидкий та зручний засіб фіксації пейзажів, архітектурних елементів і етнографічних зображень. Перші українські акварелісти, такі як Архип Куїнджі, Василь Шувльгін та Олександр Кирилов, створювали роботи, в яких поєднували технічну вправність акварелі з виразністю пейзажних мотивів.

У період XVIII–XIX століття українські художники в основному навчалися в академічних школах Європи, зокрема в Санкт-Петербурзі, Москві, Києві та Кракові. Вони вивчали акварель як одну з основних технік і використовували її також переважно для зображення міських пейзажів. Акварель використовувалася як доповнення до інших технік [5]. На цьому етапі українські художники звертали увагу на деталі архітектури та відтворення міської атмосфери.

Наприкінці XIX – початку XX століття акварель стає самостійним жанром, особливо популярним серед пленеристів. Вони зображували не лише архітектуру, а й пасажирський рух, людей, деталі вуличного декору. Пленеристи розвивали техніку акварелі, використовуючи різноманітні пензлі й техніки для відображення настрою міста.

У XX столітті акварельний живопис в Україні отримав значний розвиток і визнання. Заслугове уваги творчість видатних акварелістів, таких як Федір Кричевський, Олександр Горін, Іван Бокшай та інших [6]. Вони експериментували зі стилістичними прийомами та колірними гаммами, створюючи унікальні міські пейзажі, які відображували особливості архітектури та атмосферу українських міст.

За роки розвитку українського акварельного міського пейзажу усталилися його характерні особливості.

Акварелісти зосереджуються на відтворенні особливостей архітектури міста, використовуючи деталі та лінії будівель для створення реалістичних та живописних зображень. Вони вміло використовують акварельну техніку, щоби передати текстуру, світло та тіні на будівлях, створюючи враження реальності. Архітектурні деталі, такі як вікна, двері, дахи, орнаменти, стають важливими елементами композиції, які доповнюють індивідуальний характер міста.

Українські художники здатні майстерно передати атмосферу міста через використання колірних і технічних прийомів. Вони відтворюють ранкову тишу, жвавість вулиць у пік години, романтичну ауру вечірнього міста. Колірна гама акварельних робіт варіюється від яскравих і насичених тонів до пастельних відтінків, що залежить від настрою та сприйняття міста художником. Використання перспективи та композиції дозволяє реалістично зобразити пейзаж. Міста живуть завдяки своїм мешканцям, тому акварелісти часто додають стафаж у свої роботи. Вони зображують перехожих на вулицях, в кафе, в парках, транспорті тощо.

Особливу увагу сучасні художники приділяють настрою та атмосфері міста. Вони намагаються увиразнити різні сторони життя великого міста, відображаючи його енергію, шум, рух та суперечливості. Деякі художники зосереджуються на пейзажах міських вуличок, затишних кафе або архітектурних пам'яток, тоді як інші відтворюють сучасні висотні будівлі та сучасний міський пейзаж.

У сучасному акварельному міському пейзажі можна помітити різноманітні стилістичні підходи від реалістичного відтворення деталей до абстрактних та експресіоністичних інтерпретацій. Деякі художники

прагнуть зберегти класичну красу та гармонію міста, тоді як інші звертають увагу на його динаміку, конфлікти та розвиток.

Серед найбільш відомих сучасних художників-акварелістів, які зверталися до міського пейзажу можна згадати Ольгу Квашу. Акварелі художниці «В блакитному просторі», «Сніг іде» вражають своєю деталізацією та вмінням передати атмосферу вулиць і будівель. Василь Власюк у серії «Уманські вулички» вдало відтворює неповторність кожного місця, захоплюючись перехрестями вулиць і архітектурними деталями. Роботи Андрія Шевченка («Прогулянка містом», «Теплий вечір в місті») характерні майстерністю відображення світла і кольору міста. Акварелі «Харків», «Краєвид у Львові» Віктора Микитенка вирізняються свіжістю та виразністю, вони відтворюють життя міста з його рухомими автомобілями, людьми та архітектурою. Юрій Присяжний зображує звичайні деталі пейзажу так, щоб люди дивилися на роботу та дивувалися красі повсякденності, красі моменту [7]. В акварелі «Місто» автор зображує вечірнє місто після дощу. Ніби одноколірне небо, пронизане гіллям дерев, на фоні якого проглядається світло ліхтарів, непримітний будинок, машини – звичайний пейзаж. Але відчуваємо подих вологого повітря. Погляд довго затримується на мокрому асфальті, де відобразилось світло ліхтарів та фар машини. Композиція, колірне вирішення пейзажу, техніка виконання свідчать про майстерність художника знаходити в буденному красу, вміння увиразнювати свої почуття та емоції.

Отже, міські мотиви у творчості українських акварелістів є багатим джерелом виразності та краси. Вони відображають особливості архітектури, атмосферу та настрої міста, а також взаємодію міста з його мешканцями. Ці акварелі не тільки створюють естетичне задоволення, але й збагачують наше сприйняття міського середовища. Творчість українських акварелістів сприяє збереженню культурної спадщини та розумінню міського життя в Україні. Міські мотиви у творчості українських акварелістів відображають багатство та різноманітність міського життя. Художники вміло використовують акварельну техніку, кольори та композицію, щоби передати архітектурні деталі, атмосферу та настрої міста. Їхні роботи сприяють збереженню історії та культурної спадщини міст, а також розширюють наше сприйняття міського середовища. Дослідження міських мотивів у творчості українських акварелістів має великий потенціал для подальшого розвитку та розуміння художньої спадщини України.

Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо в аналізі впливу регіональних особливостей на міські мотиви в акварельному живопису, технічних і стилістичних підходів різних поколінь акварелістів, а також вивченні сучасних тенденцій акварельного міського пейзажу.

Список використаних джерел:

1. Шпак В.О. Акварельний живопис України в історичному розвитку. Етнодизайн у контексті українського національного відродження та європейської інтеграції : зб. наук. праць / упоряд. і відп. ред. Є.А. Антонович, В.П. Титаренко та ін. Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2019. С. 369–383.
2. Юрик Я.М. Пам'ять у міському середовищі. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2015. № 836. С. 64–71.
3. Бондарчук Н. Нові тенденції в емоційному сприйнятті природи краю митцями Криму другої половини ХХ ст. (на прикладі акварельного живопису) : вебсайт. URL: <https://nz.lviv.ua/archiv/2015-4/29.pdf>
4. Шинін О., Вусик Н., Жижко Н. Світові тенденції акварельного живопису : вебсайт. URL: <https://library.vspu.net>
5. Кулик О.І. Майстри акварелі. Київ : Майстер-клас, 2006. 145 с.
6. Ткаченко Т. Українська акварель. Київ : Альтерпрес, 2018. 203 с.
7. Білоус С. Захоплююча краса буденності: пейзажі Юри Присяжного зачаровують і українців, і світ : вебсайт. URL: <https://cheline.com.ua>

ВІЙСЬКОВІ НАУКИ

Лазебний В.М.

*старший науковий співробітник,
Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки
та судових експертиз Служби безпеки України*

ОСОБИСТІТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ НА ТЛІ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Підвищена увага українських та зарубіжних дослідників до питань репрезентації особистості військовослужбовця як представника колективної та ідіолектної картини світу з позицій когнітивної персонології та когнітивно-дискурсивної парадигми засвідчує своєчасність представленої наукової розвідки. В умовах повномасштабного неспровокованого вторгнення росії в Україну вивчення впливу війни на особистість військовослужбовців є недостатньо дослідженим, а тому потребує подальшого аналізу й вивчення. Викладені міркування визначили актуальність дослідження зазначеної проблеми.

Вибір теми наукового пошуку обумовлений формуванням сучасної наукової картини світу, що характеризується антропоцентричною спрямованістю й висуває на перший план вивчення людського фактора, адже «закономірно, що постнекласична наука має характер відверто людиноцентристський. І якщо досі наука намагалась абстрагуватися від цінностей, керуючись ідеалом ціннісно-нейтрального знання, то на сучасному етапі її розвитку аксіологічна зумовленість є основним методологічним регулятивом під час побудови пізнавальних стратегій» [4, с. 195].

Серед дослідників, які ґрунтовно підійшли до вивчення особистості військовослужбовців на війні, слід зазначити Р. Вільдеманна, О.А. Блінова, О.М. Кокуна, В.М. Невмержицького, О.В. Кравченко, В.В. Кудрю, М.Т. Мельника та ін.

Як слушно зазначає О.М. Кокун у своїй праці, присвяченій вивченню кількісної та якісної оцінки тривалої готовності військовослужбовців до миротворчої діяльності, «саме психологічна готовність, значною мірою, забезпечує формування особистісного змісту для військовослужбовця його службової діяльності; своєчасність і доцільність поточних

оперативних службово-бойових дій; їхню адекватність правоохоронним нормам та умовам службово-бойових ситуацій; стійкість і адекватність дій при зростанні напруженості; фізичне й психічне відновлення після виконання службово-бойових завдань» [2, с. 153–154].

Дослідник О.А. Блінов [1] зауважує, що діяльність військово-службовців не є персонально-індивідуальною, а є колективною, а тому виокремлює такі три психологічні типи, а саме: «задумливі» з ригідною формою поведінки, «досвідчені» із врівноваженою психікою та «реактивні» з дуже швидкою реакцією на зовнішні подразники. Проте, на наш погляд, ця систематизація є дещо узагальненою, адже не береться до уваги той факт вивчення особистісних особливостей, що один і той же військовослужбовець на передовій та на навчальних зборах із загальновійськової підготовки, на загальновійськових полігонах або військових частинах територіальної оборони може належати до різних психологічних типів особистостей залежно від місця перебування та несення служби, тож вказана типологія повинна бути дещо конкретизована.

М.Т. Мельник здійснив спробу систематизації соціально-психологічних особливостей професійної деформації військовослужбовців, таким чином виокремивши низку чинників деформації військовослужбовців під час ведення бойових дій, як-от: об'єктивні, суб'єктивні та індивідуально-особистісні. До об'єктивних чинників науковець відносить емоційно-психологічні й фізичні перевантаження, стреси, екстремальність діяльності, підвищений рівень небезпеки для життя, фізіологічні обмеження в можливостях відновлення фізичних сил, робота в ситуації постійного ризику. Суб'єктивні чинники включають стиль керівництва командування, негативний морально-психологічний клімат колективу та відсутність психологічної підтримки. До індивідуально-особистісних чинників, що сприяють формуванню професійної деформації, належать: емоційна лабільність, низька стресостійкість, агресивність, конфліктність, гіпертрофія владних амбіцій, низький рівень суб'єктивного контролю, невідповідність особистісних характеристик, навичок, вмій та професійної підготовки до займаної посади. Також до індивідуально-особистісних можна віднести попередній досвід бойових дій, а точніше наявність в анамнезі бойових контузій, тяжких тілесних поранень, бойових психічних травм і, як наслідок, посттравматичних стресових розладів [3].

Обрана проблематика має не лише актуальність і значущість, а й свій потенціал для подальших як теоретичних, так і практичних досліджень. До перспектив подальших наукових пошуків належить вивчення питання бойової психічної травми у військовослужбовців на тлі повномасштабної війни в Україні.

Список використаних джерел:

1. Блінов О.А. Бойова психічна травма : монографія. Київ : Талком, 2019. 700 с.
2. Кохун О.М. Кількісна та якісна оцінка тривалої психологічної готовності військовослужбовців до миротворчої діяльності. *Вісник Національного університету оборони України*. 2011. Вип. 5 (24). С. 153–158.
3. Мельник М.Т. Соціально-психологічні аспекти професійної деформації військовослужбовців. *Військова психологія у вимірах війни і миру: проблеми, досвід, перспективи* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Військова психологія у вимірах війни і миру: проблеми, досвід, перспективи». Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, 2017.
4. Скакун І.О. Перспективи антропоцентризму у сучасній науковій картині світу. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. № 5. С. 193–196. DOI: <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i.173>

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Бондарев В.І.

студент,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день система державного управління в сфері туризму України займає важливе місце в контексті забезпечення та підтримки економічного стану країни і задоволення потреб суспільства. Враховуючи чималі обсяги вимушених переселенців, міграцію населення як в межах області свого постійного проживання, так і в інші регіони України, сектор туристичних послуг в Україні має чималий потенціал. Особливого значення набуває рекреаційна інфраструктура та послуги, адже багато людей різного віку та соціального статусу потребують сьогодні фізичного відновлення і психологічного відпочинку.

Система державного управління в сфері туризму України складається із діяльності двох органів державної влади. Цими органами державної влади є Міністерство інфраструктури та Державне агентство розвитку туризму України. Міністерство інфраструктури формує стратегічний напрям роботи даної сфери, хоча за своєю сутністю спеціалізується не тільки на роботі в туристичній галузі. В контексті організації державного управління в сфері туризму Міністерство інфраструктури відповідає за формування та реалізацію державної політики. Також, досліджуючи структурні особливості системи державного управління в сфері туризму України, варто зазначити, що голова Міністерства інфраструктури здійснює заходи щодо координаційної діяльності Державного агентства розвитку туризму України, яке в рамках даної системи виконує низку оперативних і тактичних завдань [3, с. 110].

Державне агентство розвитку туризму є одним із центральних органів виконавчої гілки влади, який виконує низку профільних завдань, що формуються відповідно до існуючої специфіки роботи туристичної сфери.

Основна мета діяльності цього органу виконавчої влади полягає у реалізації поставленої політики розвитку туристичної сфери країни та організації функціонування національних курортних осередків. Серед основних завдань, які виконує Державне агентство розвитку туризму в рамках забезпечення роботи системи державного управління в сфері туризму України, є:

- підтримка розвитку інфраструктурних об'єктів туристичної сфери;
- залучення і розвиток інновацій та технологій у сферу туризму;
- удосконалення роботи механізмів організації та управління внутрішнім туризмом країни;
- управління розвитком ділового туризму в Україні;
- створення та адаптація нових підходів щодо управління туристичною галуззю;
- підвищення рівня якості обслуговування та сервісної підтримки в туристичній сфері;
- робота над підвищенням рівня освіти, кваліфікаційного рівня державних кадрів, які працюють у сфері туризму;
- збільшення кількості важливих стратегічних туристичних об'єктів, діяльність яких буде направлена на покращення економічного стану країни;
- робота над покращенням іміджу України як країни, що є одним із осередків сучасного світового туризму;
- аналіз та дослідження нормативно-правової бази, пошук правових колізій в законодавстві, яке регулює роботу сфери туризму;
- проведення досліджень та аналіз рівня функціонування туристичної галузі, формування статистичних показників розвитку сфери туризму в Україні [4].

Перелік завдань Державного агентства розвитку туризму визначає його своєрідним центром організаційно-управлінського механізму, який здійснює свою діяльність в рамках роботи системи державного управління туристичної сфери. Завдання, покладені на це Агентство, доповнюються відповідними функціями, зокрема: здійснення впливу на роботу глобалізаційних процесів; розробка і поширення продуктів туристичної галузі; несення відповідальності за ефективність роботи сфери туризму у відповідності до загального ВВП країни; створення робочих місць; надання туристичних послуг; формування репутації України на світовій арені [4].

Завдяки такому широкому переліку функцій і завдань система державного управління в сфері туризму України є досить гнучкою та ефективною.

Ще одним важливим складовим компонентом системи державного управління в сфері туризму України є принципи її роботи. Якщо звернутися до сучасної нормативно-правової бази, яка регулює роботу сфери туризму в Україні, то в Законі України «Про туризм» будуть відображені ці фундаментальні імперативи. Отже, згідно з даним законом, основними принципами роботи державного управління в сфері туризму України є: принцип постійної та безперервної реалізації державної політики в сфері туризму; принцип формування пріоритетних напрямків розвитку в туристичній сфері; принцип охорони та розподілу наявних туристичних ресурсів України; принцип використання бюджетних коштів для розвитку туристичної галузі; принцип формування і забезпечення безпеки туризму; принцип розподілу системи нормативно-правового регулювання сфери туризму за його видами; принцип ліцензування робіт в сфері туризму; принцип формування вимог щодо кваліфікації працівників туристичної галузі; принцип проведення державного контролю в сфері туризму тощо [1].

Даний комплекс принципів роботи системи державного управління в сфері туризму України визначає головні пріоритети держави, на які вона звертає свою увагу при реалізації тих або інших завдань. Кожен із принципів, зазначених у цьому переліку, має своє фактичне відображення у роботі вищезгаданих органів державної влади, а саме Міністерства інфраструктури та Державного агентства розвитку туризму.

Останнім, на що варто звернути увагу в контексті дослідження особливостей роботи системи державного управління в сфері туризму України, є деталізація її основних проблем. Система державного управління в сферу туризму, як будь-яка системна одиниця, має свій відповідний перелік недоліків та прогалин. На даний момент в українській системі державного управління сфери туризму помічені такі проблеми, як:

- недосконале законодавство, яке регулює окремі вектори туристичної галузі, наприклад сферу екологічного туризму;
- невеликий асортимент товарів туристичної галузі України, які представлені як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках;
- недостатньо раціональне використання туристичних ресурсів, які направлені на проведення курортних заходів;
- нестача висококваліфікованих кадрів у сфері туризму;
- ігнорування загальносвітової методології ведення статистичних підрахунків у сфері туризму, що призводить до ряду похибок;

- відсутність проведення ефективних маркетингових заходів, які могли бути направлені на розвиток сфери туризму в Україні та підвищення іміджу держави як світового туристичного осередку;

- незадовільний рівень інформаційно-комунікаційних заходів, які направлені на збільшення кількості туристів в регіонах України;

- нераціональний підхід до використання існуючої культурно-історичної спадщини України як важливих інструментів для розвитку сфери туризму;

- невідповідність існуючих стандартів сервісного обслуговування туристів сучасним міжнародним правилам та вимогам;

- слабка взаємодія державної влади, органів місцевого самоврядування та приватного сектора щодо розвитку туризму в регіонах [2; 5].

Такий перелік проблем функціонування державного управління в сфері туризму Україну зрозумілим чином відноситься до прямої компетенції Державного управління розвитку туризму. Вирішення цих проблем має бути першочерговим завданням в контексті організації їхньої діяльності на найближчі 5-10 років. Одним із дієвих варіантів вирішення подібного роду проблем може стати дослідження та адаптація успішного міжнародного досвіду розвитку державного управління в сфері туризму. Нівелювання цих проблем підтвердить бажання України до формування позитивних змін у існуючому державному механізмі, що стане прямим каталізатором її подальшої інтеграції у європейський простір.

Відзначимо, що перспективним для розвитку сфери туризму в Україні є нарощення обсягів державно-приватного партнерства. Залучення приватних партнерів для розвитку та управління туристичними об'єктами є достатньо поширеним та, спираючись на досвід інших країн, більш ефективним механізмом розвитку туризму ніж суто державне управління об'єктами туристичної галузі.

Список використаних джерел:

1. Про туризм : Закон України від 15.09.1995, № 324/95-ВР. Дата оновлення: 01.04.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text>

2. Галасюк С.С. Проблеми управління сферою туризму в умовах сьогодення. Одеський національний економічний університет. 2020. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3534/1/Проблеми%20управління%20сферою%20туризм%20України%20в%20умовах%20сьогодення.pdf>

3. Горіна Г.О. Державне управління туристичною діяльністю : навч. посібник. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2021. С. 110.

4. Державне агентство розвитку туризму. Офіційний ресурс. 2023.
URL: <https://www.tourism.gov.ua>

5. Майстро С.В., Батир Ю.Г. Державне управління галуззю туризму в Україні. Національний університет цивільного захисту України. Харків, 2017.
URL: <http://29ujmo6.257.cz/bitstream/123456789/5548/1/Тези%20Одеса.pdf>

Компанець О.М.

заступник директора

Вищої школи публічного управління

ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІНСТРУМЕНТІВ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Європейський вектор розвитку українського суспільства та розбудова системи державного управління та місцевого самоврядування зумовлює необхідність впровадження нових цінностей, принципів та інструментів у діяльність публічних інститутів, вимагає підвищення результативності їх функціонування та якості послуг, що надаються громадянам.

Відповідно до сучасної європейської філософії публічного управління та належного врядування надання публічних послуг складає основу функціонування влади в демократичному суспільстві.

Слід зазначити, що в усьому сучасному світі визначено, що публічне управління за своєю сутністю є послугою. Якщо взяти до уваги сутність явища послуги, то діяльність органів місцевого самоврядування можна представити як надання послуг громадянам.

Ефективним інструментом, що сприяє впровадженню стандартів доброго врядування, визначено стандарти управління якістю та моделі оцінки і вдосконалення. Мова йде, насамперед, про стандарти ISO 9001-2001, Lean-production та модель CAF, тобто серію міжнародних стандартів, що встановлюють вимоги до системи управління якістю органів влади та органів місцевого самоврядування, інших установ та організацій.

В основі європейських систем управління якістю ISO та CAF покладено загальне управління якістю Total Quality Management (TQM), розроблене американським вченим Малкольмом Белдріджаром. В основі TQM закладено базові засади системи загального контролю якості, що ґрунтуються, в першу чергу, на зосередженні уваги на переорієнтації внутрішніх процесів установи на потреби споживача; формуванні єдиних цілей розвитку установи, котрі поділяються як керівництвом, так і його робочим персоналом; постійній якісній оцінці результатів діяльності; запровадженні заходів з покращення її ефективності для забезпечення перманентного розвитку [2].

Модель TQM ставить основною метою діяльності установи не прибуток, а саме якість продукту та задоволеність споживача, адже збільшення прибутку неможливе без підвищення якості. Такий стан досягається шляхом удосконалення внутрішніх процесів організації та його суцільній орієнтації на потребах споживача. Провідна роль у процесі реалізації концепції TQM відводиться саме керівнику-лідеру, адже він повинен бути зацікавленим у досягненні найвищої якості послуг та розуміти механізми та інструменти удосконалення діяльності організації [1].

Використання системи управління якістю на місцевому рівні передбачає розглядати діяльність органу місцевого самоврядування як сукупність взаємопов'язаних процесів. Вони сприяють впорядкованості діяльності, дозволяють керівнику чіткіше розуміти завдання і функції структурних підрозділів та органу місцевого самоврядування в цілому. Сьогодні в Україні можуть бути застосовані такі системи управління якістю на місцевому рівні: ISO 9001, CAF, Lean-production.

Серія стандартів ISO 9001 є загальною для усіх організацій різних галузей незалежно від продукції, що випускається, або послуг, що надаються. Ці стандарти не встановлюють безпосередньо вимог до продукції або послуг. Відповідність вимогам стандарту ISO 9001 свідчить про певний рівень надійності постачальника послуги/продукту і стабільності його організації. Сертифікат відповідності ISO 9001 є зовнішнім незалежним підтвердженням досягнення вимог стандарту.

Серія стандартів ISO 9001 на місцевому рівні використовується з 2010 року відповідно до Концепції розвитку системи надання послуг органами виконавчої влади та прийняття постанови Кабінету Міністрів України «Про запровадження системи управління якістю в органах виконавчої влади» № 614 від 11 травня 2006 року [5].

Lean-production (далі – Lean) це концепція, яка ґрунтується на прагненні підприємства ліквідувати всі види втрат за допомогою залучення у процес управління кожного працівника та максимальної орієнтації на споживача, що передбачає виробляти стільки продукції, скільки вимагає ринок. Основна мета такої моделі управління – створення цінності для клієнта шляхом оптимізації ресурсів компанії.

Lean ґрунтується на наступних основних принципах та цінностях: ліквідація втрат, посилене навчання, прийняття рішення якомога пізніше, поставка цінностей якомога раніше, незалежність команд, цілісність, контроль загального стану. Цю методику рекомендовано використовувати, зокрема, для підготовки об'єктивних та незалежних

висновків і рекомендацій щодо удосконалення системи управління та функціонування і удосконалення системи внутрішнього контролю.

У 2019 року Директоратом публічної адміністрації Секретаріату Кабінету Міністрів України за підтримки проекту ЄС «Підтримка комплексної реформи державного управління в Україні» (далі – EU4PAR) розроблено методiku оптимізації процесів на базі принципів LEAN-Government, яка може бути використана в органах місцевого самоврядування.

Модель CAF (Common Assesment Framework – Загальна Схема Оцінювання) – це інструмент загального управління якістю, розроблений для спеціально для органів публічної влади та дозволяє інтегрувати в сферу державного і муніципального управління країн-членів Європейського Союзу сучасні методи менеджменту. Фундаментальною основою моделі CAF є розуміння, що найкращі результати діяльності організації, результати для громадян/споживачів, працівників та суспільства досягаються завдяки лідируючій ролі керівника, який реалізує стратегії і плани, надихає працівників, розвиває зв'язки з партнерами, ефективно розпоряджається ресурсами і забезпечує функціонування процесів [3].

Модель CAF дозволяє здійснити оцінку якості менеджменту в органах публічної влади шляхом самооцінки або за допомогою зовнішніх експертів.

З метою впровадження методології CAF наказом Національного агентства України з питань державної служби (далі – НАДС) від 08 грудня 2020 року № 230-20и розроблено методичні рекомендації щодо проведення обстеження системи управління якістю міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади [4].

НАДС 2019 року отримала статус спостерігача у Робочій групі національних кореспондентів CAF EUPAN, а його підвідомча установа – Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу (далі – Центр) має статус Українського національного ресурсного центру CAF. Одним із завдань національного ресурсного центру є координація та допомога органам публічної влади у впровадженні моделі CAF, що має полягати у розробці методологічного підґрунтя щодо проведення обстеження системи управління.

Список використаних джерел:

1. Круш П.В., Тульчинська С.О., Тульчинська Р.В. Внутрішній економічний механізм підприємства. Київ : Центр учбової літератури.

2. Звіт програми SIGMA за результатами оцінки стану справ в системі державного управління України. URL: <https://drive.google.com/drive/folders/1Nvljc9CNEvirupuVxooGyBNdyecOsM1t>

3. Інструменти забезпечення ефективності, результативності та якості діяльності органів державної влади : посібник / М.В. Канавець та ін. Київ : Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, 2019. 178 с. URL: <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/18.05.2021/posibnyk-instrumentu.pdf>

4. План заходів з реалізації Стратегії реформування державного управління України на 2019–2021 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 474. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80#Text>

5. Про затвердження Програми запровадження системи управління якістю в органах виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 11 травня 2006 р. № 614. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614-2006-%D0%BF#Text>

Мосора Л.С.

*кандидат наук з державного управління, доцент,
Івано-Франківський національний технічний університет
нафти і газу*

ВПЛИВ ПРОЦЕСУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА СТВОРЕННЯ УМОВ ДЛЯ РОЗВИТКУ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Рушійним аспектом для молоді, що стимулює її до роботи, пошуку нових можливостей та удосконалення є ті потреби, які вона має. Тільки заради того, щоб задовільнити свої потреби молодь готова працювати та розвиватись. Можемо сміливо говорити, що сучасна молодь стала досить прагматичною, орієнтованою на пошук відповідних перспектив для себе і обов'язково досягнення успіху. В іншому випадку молода людина зазвичай не буде виконувати ту роботу, що буде вважати рутинною, нецікавою для себе та яка не принесе зростання в кар'єрі. В даному випадку роль та підтримка з боку держави є значною. Але що може дати реформа децентралізації для сучасної молоді?

Як ми знаємо, в Україні з 2014 р. проходить реформа децентралізації влади, яка має на меті делегування частини повноважень з вищого рівня на нижчий, тому що так ефективніше вирішуватимуться проблеми, раціональніше використовуватимуться кошти і так далі. Беззаперечно з економічної, соціальної та політичної точок зору такий процес є ефективним. Він реалізовується в багатьох країнах і має свої позитивні наслідки. Але як така реформа може сприяти розвитку молоді та реалізації її амбітних цілей?

Молодь – це завжди рушійна сила, вона є мотор суспільного механізму, прикладом є події трьох майданів, коли саме молоді люди першими вийшли на центральні площі і мотивували інші верстви населення. Перше, що може дати децентралізація молоді це можливість впливати на ті питання, які її цікавлять, шляхом створення молодіжних рад у своїх ТГ. Молодіжна рада – це консультативно-дорадчий орган, що може утворюватися при представницькому та виконавчому органах Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністраціях, органах місцевого самоврядування з метою залучення молоді до формування та реалізації молодіжної політики на регіональному та місцевому рівнях. Відповідно до Закону України «Про основні засади молодіжної політики» молодіжна рада:

- 1) сприяє реалізації права молоді на участь у формуванні та реалізації молодіжної політики;
- 2) вносить до органу, при якому її утворено, пропозиції щодо організації консультацій з молоддю;
- 3) здійснює підготовку та вносить пропозиції, висновки, рекомендації щодо вирішення питань молоді, обов'язкових до розгляду органом, при якому її утворено;
- 4) здійснює моніторинг позиції молоді на всіх етапах формування та реалізації молодіжної політики;
- 5) інформує громадськість про свою діяльність, прийняті рішення та стан їх виконання;
- 6) розглядає проекти нормативно-правових актів, спрямованих на реалізацію молодіжної політики, інших актів, що прямо чи опосередковано стосуються інтересів молоді, здійснює моніторинг та оцінку ефективності реалізації молодіжної політики;
- 7) розглядає стан виконання законів України, інших нормативно-правових актів, що стосуються молоді, на місцевому та регіональному рівнях;
- 8) здійснює громадську експертизу фінансування заходів молодіжної політики [1].

Наступне, чому може сприяти процес децентралізації, це реалізація міжнародних проектів, які мають на меті підтримку і сприяння розвитку молоді, покращення їхнього дозвілля, освіти та ін. Прикладом є швейцарсько-український проект «Розвиток громадянських компетентностей в Україні – DOCCU», що реалізовувалась в Україні в рамках Швейцарської стратегії співробітництва для України на 2015–2018 роки, а саме в рамках її напрямку «Врядування та відновлення миру». Швейцарська агенція з розвитку та співробітництва (ШАРС) уповноважила Інститут міжнародних проектів в освіті Цюріхського педагогічного університету реалізувати проект DOCCU.

Ще одним таким фактором є те, що реформа децентралізації покликана вирівняти можливості для розвитку молоді з міст і сіл України, адже до цієї реформи між ними була прірва, а тепер у сільських і селищних громадах буде утворений центр у якому молодь зможе проявляти себе чи то у спорті, мистецтві і інших сферах. Крім того буде покращене сполучення з обласним центром, що також є немало важливо.

Можемо підійти з більш практичної точки зору, і розглянути, що дає децентралізація для молоді відповідно до її потреб, беручи до уваги піраміду потреб А. Маслоу.

На першому рівні стоять фізіологічні потреби, які людина повинна забезпечувати собі сама незалежно від типу влади в країні і так далі. На другому рівні це потреба в безпеці, і тут реформа децентралізації вже має свою роль, адже є запущений проєкт «поліцейський в громаді», який повинен слідувати за правопорядком у своїй громаді, забезпечувати дотримання закону та тієї ж безпеки. На третьому і четвертому щаблі відповідно ідуть соціальні потреби і потреби в повазі, як ми знаємо згідно Конституції ніхто немає права посягати на людську честь, гідність і так далі, ці людські права і буде забезпечувати територіальна громада. І найвище в піраміді Маслоу стоїть потреба в самореалізації, звичайно можна сказати, що це залежить від кожної людини персонально, але звичайно легше розвиватися, якщо для цього є всі умови, як наприклад спортивні майданчики, гуртки, центри для дозвілля і так далі, створення яких уже входить у сферу компетенцій органів влади територіальної громади.

Ми розібралися з тим, що децентралізація може дати для молоді, але виникає логічне питання, що молодь може дати для децентралізації? Спробуємо дати відповідь і на це питання.

По-перше, ті ж самі Молодіжні ради, які мають вплив на раду ТГ і своїми діями можуть сприяти прийняттю важливого рішення.

По-друге, молодь це рушійна сила прогресу, яка швидко пристосовується до змін і вчиться їх використовувати з користю, натомість старші люди не завжди так позитивно відносяться до змін, і це природньо. Завданням молоді у даному випадку, це проведення, такої собі культурно-просвітницької діяльності і пояснити, особливо літнім людям, що децентралізація це добре, децентралізація це не колективізація і не індустріалізація, це новий процес, який несе за собою позитивні зміни, який вже став нормою у всіх країнах Європи.

Отож, підводячи підсумки можемо казати, що процес децентралізації є виключно позитивним і несе за собою нові якісні і головне дієві зміни, особливо для молодих людей, бо вона створює для молоді нові можливості, головне проявити активність, і також молодь може внести свою частку для того, щоб процес децентралізації відбувався ефективно.

Список використаних джерел:

1. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 р. № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Ковальчук В.В.

аспірантка,

Київський університет імені Бориса Грінченка

РОЛЬ МИСТЕЦТВА У ВПРОВАДЖЕННІ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ ТРЕТЬОГО РЕЙХУ

Ідеологи націонал-соціалізму не нехтували ніякими засобами при поширенні своєї пропаганди. Розмірковуючи над тим, яким чином можна використати музичну культуру, було вирішено використати давню традицію німецької народної та художньої музики, яка відтепер мала слугувати пропаганді нацизму. В рамках побудови «народного співтовариства», в якому б усі німці являли собою єдність, було використано ідею «співочої нації [3, с. 1–2]». В першу чергу, ця ідея була направлена на молодь, як головних учасників всіх майбутніх зрушень Третього Рейху. Нацисти вважали, що коли люди разом грають на музичних інструментах та співають, це дає змогу створити та посилити між ними зв'язок, а також утвердитися в тих ідеалах, які вони разом поділяють [3, с. 13]. З цією метою видавалися збірки пісень зі словами та музикою, які також були наповнені гендерною пропагандою. Наприклад, деякі пісні були присвячені темі війни та солдатів, зокрема. В цих творах звертаються до цінностей, яких дотримується в своєму житті справжній солдат: обов'язок, вірність, доблесть і товарицькість [3, с. 15]. Часто ці пісні мають в своїй основі ідею вірності своїм ідеалам і родині, та обов'язку перед Батьківщиною, або ж наголошують на важливості самопожертви на користь своєї держави.

Найбільш ефективним засобом з утвердження в людській свідомості гендерних ролей став кінематограф нацистської Німеччини. Через кінофільми націонал-соціалісти прагнули увійти в приватне життя своїх громадян, сформувати у них нову мораль. Німецький кінематограф знову ж таки переважно був націлений на молодь. Були організовані спеціальні Молодіжні кіногодини, які проводилися для учасників молодіжних організацій Третього Рейху. Було випущено цілу серію фільмів про героїв війни, які мали підготувати чоловічу частину молоді до майбутньої

військової служби та вселити в них готовність до самопожертви [2, с. 105]. Популярним жанром стає мелодрама, яка чудово допомагала у створенні цієї нової моралі.

Тема «жіночності і мужності» стала обов'язковою частиною художнього мистецтва Третього Рейху, при цьому її не відокремлювали в окремий жанр, про неї вже йшлося навіть при наявності на картині людських тіл [1, с. 17]. Жінок починають зображати в їхній типовій ролі матері та дружини. Часто на таких картинах можна було побачити чоловіка, як рівноцінного партнера жінки. Він постає в своїх типових образах: робітника, фермера та солдата. Також подібні картини пропагували типовий образ багатодітної арійської сім'ї.

Таким чином, мистецтво слугує ефективним засобом впровадження гендерної ідеології в Третьому Рейху. Проникаючи в приватне, щоденне життя звичайних громадян, засоби мистецтва допомагали націонал-соціалістам, подекуди навіть не свідомо, в засвоєнні нових ролей чоловіків і жінок, з властивими їм світоглядом та зовнішнім виглядом.

Список використаних джерел:

1. Hinz B. Art in the Third Reich. Translated by R. and R. Kimber. New York : Pantheon Books, 1979. 268 p.
2. Hoffmann H. The triumph of propaganda. Film and national socialism, 1933–1945. Translated by J. A. Broadwin and V. R. Berghahn. Providence and Oxford : Berghahn Books, 1996. 259 p.
3. Peterson P. Folk Songs, Youth, and Propaganda: Music of the Third Reich. A thesis presented to the Department of Music Jordan College of Arts and The Honors Program of Butler University. 2014. 39 p.

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Кармазін А.О.

*кандидат мистецтвознавства, історик,
член Національної спілки композиторів України,
в.о. завідувача відділу музики*

Музею театрального, музичного та кіномистецтва України

МУЗЕЙНИМИ СТЕЖКАМИ ЧЕРНІГІВЩИНИ

Тема даної публікації – мистецькі заходи у музеях Чернігівської області, у яких було взято участь разом з творчими партнерами. Вона є продовженням статей, у яких розповідається про аналогічні заходи у Києві, на Сумщині, Черкащині, Донеччині, у містах Правобережної та Західної України, де за нашою участю також було проведено цікаві та змістовні концерти. У цьому випадку мова піде про батуринський Національний заповідник «Гетьманська столиця», ніжинську Дитячу хореографічну школу та іржавецький музей-садибу Левка Ревуцького. Чернігівщина має давню і славу історію: «розмаїтість природних умов, вигідне географічне становище, порівняно велика чисельність та щільність населення сприяли піднесенню економічного потенціалу Чернігово-Сіверської землі, яка вже з середини XI століття починає відігравати важливу роль в історії усього східноєвропейського регіону. Високого рівня розвитку досягла культура: у Чернігові формувалася власна архітектурна школа, велося своє літописання, складалися билини, створювалися шедеври прикладного мистецтва» [14, с. 7].

Усе це згадувалося у різні роки під час відвідувань Чернігівського історичного музею імені Василя Тарновського, Національного історико-культурного заповідника у Качанівці, дендрологічного парку «Тростянець», сокиринського архітектурно-паркового комплексу на Батьківщині великого Остапа Вересая, козелецького храму Різдва Богородиці та густинського Свято-Троїцького монастиря. Усі ці об'єкти являють для мене величезний інтерес як для мистецтвознавця, так і для історика.

Але повернемося спочатку до творчих заходів. Розпочнемо з міста Ніжина, що є одним із давніх поселень Лівобережної України. Ніжин – це 117 архітектурних пам'яток, зокрема Благовіщенський та Введенський

монастирі, Ніжинський замок, 72 пам'ятки історії та більше десяти історичних локацій [10, с. 3].

Одним із найцікавіших навчальних закладів міста є дитяча хореографічна школа. У ній знаходиться Музей українського старовинного костюму та побуту, який було відкрито у рамках відзначення десятиріччя Незалежності України [7, с. 2]. У 2009 році музею було присвоєне звання Народного [8, с. 2].

Відвідувачі з інтересом знайомилися з його різноманітною експонатурою. Але основна ціль приїзду до Ніжина у січні 2019 року була іншою, не менш цікавою. У Ніжинській дитячій хореографічній школі відбулося урочисте відкриття культурно-етнографічного простору «Українська світлиця».

Рис. 1. Інтер'єр «Української світлиці»

Рис. 2. Фрагмент святкової програми

Святкова програма, у якій брали участь учні та викладачі НДХШ, була витримана у стилі українських вечорниць та мала назву «Щедрий вечір добрим людям» [13]. Серед запрошених на захід були завідувач музею-квартири Віктора Косенка – філії Музею театрального, музичного та кіномистецтва України Володимир Мудрик, сумська художниця та музикознавець Надія Запорожець.

Брала участь у заході і викладач Ніжинської дитячої хореографічної школи Ольга Григорівна Гроздовська. Згодом у своїй надзвичайно цікавій книзі «Крила натхнення духовної енергії» вона у контексті нашого творчого співробітництва приділила увагу і музейній тематиці, фрагмент цього діалогу і вміщено у її книзі. Відповідаючи на запитання про звучання музики у музейному просторі я підкреслив, що невеликі музейні зали створюють атмосферу камерності, невимушеності, відчуття духовного контакту зі слухачем, а також особливу віртуальну енергетику невидимих співучасників зустрічей – композиторів, діячів мистецтв, на честь яких створені чи названі музеї [2, с. 109]. Дякую організаторам заходу за можливість виступити на ньому та зіграти власні музичні твори.

Перемістимось до Батурина. Національний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця» (що включає у себе крім інших 5 культурних пам'яток національного значення [9]) – надзвичайно важливе місце для колективної історичної пам'яті українців. Батуринська трагедія 1708 року, вчинена московитами перегукується у часі з їхніми звірствами ХХІ століття у Бучі, Маріуполі та інших містах України, зокрема і на Чернігівщині.

З Батурином пов'язана діяльність видатних політичних лідерів України – Дем'яна Многогрішного, Івана Самойловича, Івана Мазепи, Пилипа Орлика, Кирила Розумовського [1, с. 2]. Головною окрасою і символом Батурина вже понад двісті років залишається палац останнього гетьмана Лівобережної України Кирила Розумовського (1728–1803), побудований за проектом архітектора Чарльза Камерона [6, с. 7].

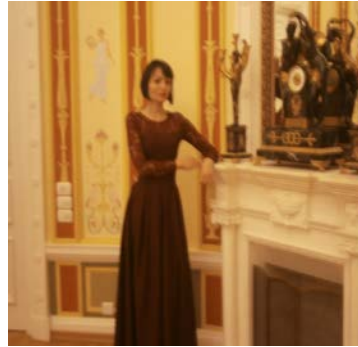
2002 року за ініціативи Віктора Ющенка була розроблена Комплексна програма збереження пам'яток заповідника «Гетьманська столиця», після чого розпочалася їх масштабна реставрація [11, с. 9–10]. Після реставрації у гетьманському палаці проходить Обласний музичний фестиваль імені Андрія Кириловича Розумовського (1752–1836) – відомого державного діяча, дипломата і мецената, якому Людвіг ван Бетховен присвятив П'яту і Шосту симфонії та три струнні квартети [12]. У жовтні 2019 року відбувся

VIII фестиваль, у якому я брав участь як композитор і піаніст. Разом зі мною у батуринському палаці виступила піаністка Наталя Макарова.

Останній заклад культури, про який піде мова у цій публікації – іржавецький музей-садиба Левка Ревуцького. Біля нього знаходиться пам'ятник композитору. Музей, присвячений видатному композитору та його брату – мистецтвознавцю, літературознавцю і фольклористу Дмитру Ревуцькому було відкрито у липні 1989 року, коли відзначалося сторіччя від дня народження Левка Миколайовича [5]. У різні часи садибу Ревуцьких відвідували Микола Лисенко, Микола Ге, Лев Толстой, Ганна Затиркевич-Карпинська, композитори Платон Майборода, Віталій Кирейко, Анатолій Коломієць [3, с. 3].

**Рис. 3. А. Кармазін.
Батуринський палац
Розумовських**

**Рис. 4. Н. Макарова.
Батуринський палац
Розумовських**

Рис. 5. Музей-садиба Левка Ревуцького. Село Іржавець

У селі пройшли щасливі дитячі та юнацькі роки майбутнього митця. А в останні дні життя Л. Ревуцький побажав випити води із іржавецької криниці. Як пише про це Валентина Кузик, «улюблений учень Левка Ревуцького композитор Платон Майборода разом з дружиною сина Зоєю Ревуцькою спеціально з'їздили до Іржавця, побачили зруйновану часом садибу і стару криницю біля купи дерев. Але вода в ній була така ж студена й цілюща, як у ті далекі роки Левкового дитинства... Так було здійснено останню мрію Майстра» [4, с. 78].

Іржавецька музейна колекція, з якою ми докладно ознайомилися нараховує понад півтори тисячі експонатів. Серед них – особисті речі Левка та Дмитра Ревуцьких, фотографії членів і друзів родини, портрет Тараса Шевченка роботи художника Фотія Красицького. Найцінніший експонат музею – аутентичний рояль видатного творця музики.

**Рис. 6. А. Кармазін.
За роялем Левка Ревуцького.
Село Іржавець**

**Рис. 7. Учасники концерту
та слухачі.
Село Іржавець**

Отже, наш Концерт української музики відбувся в іржавецькому музеї Левка Ревуцького 22 квітня 2023 року. Крім мене участь у заході взяли Олексій Якушев (фортепіано), Вікторія Мураховська (співаючі чаші), Наталія Біденко (етнічні флейти). Наостанок висловлюю щиру подяку викладачу НДХШ Ользі Гроздовській, співробітниці Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця» Зої Сніжок та директору іржавецького музею-садиби Левка Ревуцького Людмилі Осадчій за співпрацю та допомогу в організації творчих заходів.

Список використаних джерел:

1. Батурин. Туристична карта. Батурин : ТОВ Виробничо-маркетингова компанія «Ортепій», 2009. 12 с.
2. Гроздовська О. Крила натхнення духовної енергії. Ніжин : Видавництво «Орхідея», 2020. 242 с.
3. Іржавецький музей-садиба Л.М. Ревуцького. До 130-річчя від дня народження : буклет. Чернігів, 2018. 6 с.
4. Кузик В. Лев Миколайович Ревуцький : монографія. 2-ге, перероб., доп. Ніжин : Видавець: ПП Лисенко М.М., 2011. 83 с.
5. Музей-садиба Левка Ревуцького. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B>
6. Музеї та заповідники Чернігівщини : брошура. Чернігів, 2018. 67 с.
7. Музей українського старовинного костюму та побуту Ніжинської дитячої хореографічної школи : буклет. 6 с.
8. Народний музей українського старовинного костюму та побуту Ніжинської дитячої хореографічної школи : буклет. Ніжин, 2019. 8 с.
9. Національний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця». URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Національний_історико-культурний_заповідник_«Гетьманська_столиця»
10. Ніжин туристичний : буклет. Ніжин, 2020. 6 с.
11. Палацово-парковий ансамбль гетьмана України Кирила Розумовського : брошура. Друк ТОВ «Домінант». Батурин, 2016. 12 с.
12. Розумовський Андрій Кирилович. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Розумовський_Андрій_Кирилович
13. У Ніжинській хореографічній школі відкрили етнопростір «Українська світлиця». URL: <http://nezhatin.com.ua/2019/01/18/uu-nizhynskij-horeografichnij-shkoli-vidkryly-etnoprostir-ukrayinska-svitlytsya/>
14. Чернігово-Сіверська земля. Фотоальбом. Видання 2-ге зі змінами і допов. Чернігів : ПАТ «ПВК «Десна», 2016. 192 с.

МЕДИЧНІ НАУКИ

Мікула А.Е.

студент,

Науковий керівник: Грига В.І.

PhD, доцент,

Державний вищий навчальний заклад

«Ужгородський національний університет»

ЗАСТОСУВАННЯ ІНГІБІТОРІВ КОНТРОЛЬНИХ ТОЧОК У ЛІКУВАННІ ОНКОЛОГІЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ

У сучасному світі онкологічні захворювання є однією з найбільш поширених серед неблагополучних хвороб. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, рак став другою причиною смерті в світі (після хвороб серця) і складає приблизно 9,6 мільйона смертей на рік. Онкологічні захворювання можуть виникнути в будь-якому органі або тканині тіла. Найбільш поширеними формами раку є легенева, грудна, колоректальна, шлункова та печінкова.

Незважаючи на те, що деякі типи раку можна успішно лікувати, багато людей все ще помирають від цієї хвороби.

Імунотерапія онкологічних захворювань сьогодні швидко розвивається та стає ефективним інструментом для боротьби з різними формами раку.

Один із видів імунотерапії – використання інгібіторів контрольних точок (ІКТ). На відміну від інших варіантів імунотерапії, коли лікарські агенти орієнтуються безпосередньо на ракові клітини, цей метод передбачає усунення клітин-супресорів, які заважають реалізації природного протиракового імунітету пацієнта.

У нормі контрольні точки служать для унеможливлення автоімунного пошкодження тканин. На основі цих даних були отримані лікарські засоби, здатні пригнічувати ІКТ, тим самим створюючи можливість власному імунітету знищувати пухлинні клітини.

У клінічних випробуваннях використовувалися три види ІКТ.

Це людські моноклональні антитіла, орієнтовані на цитотоксичний Т-лімфоцитарний антиген 4 (CTLA4), білок запрограмованої смерті клітин 1 (PD-1), або його ліганд 1 (PD-L1).

PD-1 – білок, що розташовується на поверхні Т-клітин. PD-L1 є білок, який знаходиться на поверхні нормальних клітин. Коли PD-1 зв'язується з PD-L1, у Т-лімфоцит надходить команда, що перед ним «своя» клітина і атакувати її не потрібно. Деякі ракові клітини мають велику кількість PD-L1, що допомагає їм уникати імунного захисту організму.

Моноклональні антитіла, які націлені на PD-1 або PD-L1, можуть блокувати це зв'язування та стимулювати імунну відповідь проти ракових клітин. Прикладом таких ЛЗ є Кітруда (Пембролізумаб), Опдіво (Ніволумаб), Тецентрик (Атезолізумаб), Імфінзі (Дуравалумаб).

CTLA-4 є іншим білком на деяких Т-клітинах, що діє за схожим принципом. Зв'язування даного рецептора дозволяє активувати імунну реакцію. Він представлений на ринку препаратом Єрвой (Іпілілумаб), Трелеліумаб, Оренція (Абатацепт).

У нормальних умовах Т-клітини експресують CTLA4 на своїй поверхні після відповіді на антигенну стимуляцію. Теоретично блокуюче антитіло має послаблювати інгібуючий сигнал, опосередкований CTLA4, що має значення підвищення протипухлинного імунітету, оскільки це посилює взаємодію В7 з CD28, що було отримано в доклінічних моделях.

Але В7 рідко виявляється у мікрооточенні пухлини, що призводить до другої гіпотези про те, як антитіла проти CTLA4 можуть посилити імунноопосередковане знищення пухлини.

Клінічні дослідження на основі анти-CTLA4 препаратів (іпілілумаб та трелеліумаб) продовжуються. На жаль, на терапію відповідають далеко не всі пацієнти і на сьогодні немає біомаркерів для прогнозування того, які пацієнти чи типи пухлин частіше реагують на анти-CTLA4-терапію.

Порівняно з обмеженими дослідженнями з CTLA4, було проведено ряд клінічних випробовувань ІКТ на основі комплексу PD-1:PD-L1. Результати клінічних випробовувань підтверджують, що інгібування PD-1:PD-L1 ефективніше, ніж інгібування шляху CTLA4.

PD-1 (CD274) експресується на Т-лімфоцитах при розвитку в тимусі. Також як CTLA4, PD-1 експресується на CD4+ і CD8+ Т-лімфоцитах під час антигенної стимуляції, будучи білком коінгібітором. Крім того, PD-1 експресується багатьма іншими імунними клітинами, включаючи НК-лімфоцити, В-клітини, моноцити та дендритні клітини. PD-1 взаємодіє з двома основними лігандами: PD-L1 (B7-H1) та PD-L2 (B7-DC). PD-L2 має

більш високу спорідненість до PD-1, експресується активованими дендритними клітинами, макрофагами, деякими В-клітинами та ін. PD-L1 ширше поширений у різних тканинах. Взаємодія PD-1 з лігандом PD-L1 знижує продукцію цитокінів, цитолітичну активність та проліферацію лімфоцитів.

У ВІЛ-інфікованих PD-1 активно експресується і постійно взаємодіє з PD-L1, що експресується АПК, і призводить до блокування активації Т-лімфоцитів. В експерименті з використанням В-лімфоцитів у ВІЛ-інфікованих пацієнтів відзначалася активніша відповідь на антигени ВІЛ при застосуванні блокуючих PD-1 антитіл *in vitro*. З цих спостережень випливає, що активну імунну відповідь можна викликати блокуванням взаємодії шляху PD-1: PD-L1.

У випадках із пухлинними захворюваннями спрацьовує той самий механізм. Пухлини, що ухиляються від імунних клітин, експресують PD-L1 після інфільтрації Т-клітинами та експресії гама-інтерферону.

Препарати анти-PD-1 (ніволумаб, пембролізумаб, підилізумаб) показали найкращі результати порівняно з анти-CTLA4 препаратами, відповідь на лікування спостерігається частіше, але клінічні випробування ще продовжуються.

Однак багато лікарів все частіше зауважують, що активація імунної системи у цих випадках підвищує ризик захворювань щитовидної залози, коліту та діабету першого типу. Всі ці розлади в даному випадку мають аутоімунну природу, тобто викликані атакою імунних клітин на власні тканини організму.

Перший такий випадок виявили кілька років тому. У пацієнтки 55 років розпочався діабет першого типу – рідкісний діагноз для такого віку. З'ясувалось, що ця пацієнтка має також меланому і що кілька тижнів тому вона отримала препарат ніволумаб – інгібітор контрольної точки, який блокує активність рецептора PD-1 на Т-клітинах. Цей рецептор і пов'язаний з ним білок PD-L1 допомагають контролювати Т-клітини, обмежуючи їхню активність та запобігаючи можливим аутоімунним захворюванням. Клітини пухлин часто впливають на PD-L1, оскільки пригнічення активності імунних клітин їм вигідно: Т-клітини перестають знищувати пухлину. Тому з 2014 року у клінічній практиці застосовуються інгібітори, які блокують PD-L1 або PD-1, активізуючи боротьбу з Т-клітин із клітинами пухлини.

Підозра, що атака Т-клітин може торкнутися і нормальних тканин організму, виникла ще раніше. У 2003 році група дослідників з Бостона

виявила, що миші, які мають блоковані PD-1 або PD-L1, часто стають жертвами діабету.

Якщо випадки діабету пов'язані з блокаторами PD-1 та PD-L1, інші аутоімунні захворювання мали місце при використанні іншого інгібітора контрольної точки, іпіліумабу, який блокує рецептор CTLA-4 на T-клітинах.

Виявилось, що лабораторні миші з діабетом першого типу позбулися хвороби після отримання стовбурових клітин крові з підвищеним виділенням PD-L1. Подальші дослідження показали, що миші мали дефект молекул РНК, які контролюють експресію PD-L1, і що клітини людей з діабетом першого типу мають аналогічний дефект. Результат цього дослідження ще раз показує, наскільки небезпечним може бути блокування PD-L1 протираковими препаратами.

Інгібітори контрольних точок можна віднести до групи таргетних препаратів, оскільки вони пов'язані з конкретними молекулами-мішенями. Цей метод лікування раку є одним з найбільш обіцяючих для деяких видів раку, а саме таких як меланома, нирково-клітинна карцинома, недрібноклітинний рак легені та інших пухлинних захворюваннях.

Втім, як і з будь-яким новим методом лікування, інгібітори контрольних точок мають свої ризики та побічні ефекти, тому необхідно чітко дотримуватися схеми лікування та додаткових рекомендацій лікаря.

На жаль, лікування існуючими інгібіторами контрольних точок може спричинити аутоімунну реакцію, оскільки ракові клітини можуть бути аналогічні нормальним.

Ймовірно, у майбутньому онкологи повинні будуть навчитися при застосуванні цього класу ліків витримувати дуже тонкий баланс між лікуванням пухлини та викликанням аутоімунної хвороби.

Ihor Serheta

Doctor of Medical Sciences, Professor,

Inna Drezhenkova

Candidat of Medical Sciences, PhD;

National Pirogov Memorial Medical University, Vinnitsya

MOTOR ACTIVITY AND PROBLEMS OF CREATING A PREVENTIVE EDUCATIONAL SPACE IN MODERN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Learning conditions in modern educational institutions of various levels make extremely significant demands on the process of forming adaptive resources of the organism student youth and require the search for effective and adequate ways and approaches both to increase the effectiveness of educational activities and to preserve the somatic and mental health of young women and young men, one of the leading places in this context is occupied by the level of motor activity of students [1, c. 223; 2, c. 46; 3, c. 155; 4, c. 306; 5, c. 32; 6, p. 1053].

The aim of the study are to establish the features of motor activity in young women and men, which to the greatest extent contribute to the formation of high adaptation capabilities of the organism and to establish important factor in creating a preventive educational space in a modern educational institution.

The research was conducted on the basis of the National Pirogov Memorial Medical University. In the course of their implementation, the subjects were divided into 3 groups according to level of the motor activity, which was determined by the values of daily energy expenditure. The comparison groups included individuals with low (1st group of motor activity: up to 9,000 kJ in young women and up to 11,000 kJ in young men), medium (2nd group of motor activity: from 9,000 to 11,000 kJ in young women and from 11,000 to 13,500 kJ in young men) and high (3rd group of motor activity: more than 11,000 kJ in young women and more than 13,500 kJ in young men) motor activity. The values of daily energy expenditure were estimated using the timing table method, the peculiarities of educational adaptation and the characteristics of the health status of individuals were studied on the basis of specially developed questionnaires and according to the data of medical documentation. determined the peculiarities of the psychophysiological state and adaptive capabilities of the organism by applying generally accepted methods and techniques.

The data obtained in the course of the research emphasized the fact that when assessing the nature of learning in an educational institution, the majority of respondents identified it as stressful and moderately stressful. 50.0% and 42.2%, 32.0% and 33.3%, respectively, among young women and men who belonged to 1st group of motor activity, 40.0% and 40.0%, 38.0% and 35.5%, respectively, young women and men who belonged to the 2nd group of motor activity – 46.0% and 42.2%, 34.0% and 37.7%, respectively, among young women and men who belonged to the 3rd group of motor activity. 40.0% of young women and 26.6% of young men of 1st group of motor activity, 28.0% of young women and 31.1% of young men of 2nd group motor activity, 42.0% of young women and 24.2% of young men of 3rd group motor activity. The vast majority of students associate the main problems that arose during their studies with a feeling of constant fatigue, personality factors, and, to a lesser extent, with the level of teaching at the university. In particular, 46.0% of young women and 40.0% of young men of the 1st group of motor activity, 44.0% of young women and 35.5% of young men of the 2nd group of motor activity associated their own problems in learning with a feeling of constant fatigue. 48.0% of young women and 26.6% of young men belonged to 3rd group of motor activity. 28.0% of young women and 26.6% of young men belonged to 1st group of motor activity, 2nd group of motor activity – 32.0% young women and 40.0% young men, 3rd group of motor activity – 24.0% young women and 35.0% young men. 16.0% of young women and 24.4% young men of 1st group of motor activity, 16.0% and 22.2% young women and men of 2nd group of motor activity, 20.0% and 33.3% of young women and men of 3rd group of motor activity are not satisfied with the features of the organization training motor activity.

Chronic diseases with fairly frequent exacerbations were found in 32.0-36.0% of young women and 17.7-31.1% of young men participating in the study. In the structure of morbidity with temporary loss of working capacity, diseases of the respiratory organs significantly prevailed, mainly due to acute respiratory viral infections and influenza, diseases of the digestive organs and the nervous system and sense organs, as well as injuries. The predominant duration of a separate disease with temporary loss of working capacity among 48.0-58.8% of young women and 46.6-62.2% of young men should be recognized as its duration ranging from 3 to 7 days.

At the same time, the data obtained during the study of the leading psychophysiological correlates of the functional state of the body extremely clearly determine the fact that the most positive indicators in terms of their

content were registered among representatives of the 2nd group of motor activity, the distinguishing features of which should be considered the value of daily energy expenditure within the range of 9000 up to 11,000 kJ (young women) and from 11,000 to 13,500 kJ (young men), the least significant, negative in their content indicators, which testify to the lowest level of functional readiness of the organism among young women and young men, in the vast majority of cases were observed among representatives 3rd group of motor activity, which were distinguished by the amount of daily energy expenditure in the range of more than 11,000 kJ (young women) and more than 13,500 kJ (young men). The indicators of young students in most cases (speed of simple and differentiated visual-motor reaction, mobility of nervous processes) are better than indicators of female students (with the exception of the characteristics of the balance of nervous processes).

The most significant, positive in its content, influence on the course of processes of formation of high adaptation capabilities of the organism and, therefore, on the creation of a preventive educational space in a modern higher educational institution is exerted by motor activity, the criterion indicators of which, and in particular the values of daily energy expenditure, are within the range from 9000 to 11,000 kJ among young women and from 11,000 to 13,500 kJ among young men.

References:

1. Полька Н.С., Сергета І.В. Актуальні проблеми психогігієни дітей і підлітків: шляхи та перспективи їх вирішення (огляд літератури і власних досліджень). *Журнал НАМН України*. 2012. Т. 18. № 2. С. 223–236.
2. Сергета І.В., Панчук О.Ю., Стоян Н.В., Дреженкова І.Л., Макаров С.Ю. Університетська гігієна у контексті імплементації «Закону про вищу освіту»: фізіолого-гігієнічні основи, реалії та шляхи розвитку. *Довкілля та здоров'я*. 2016. № 4 (80). С. 46–52.
3. Мороз В.М., Серебреннікова О.А., Сергета І.В., Стоян Н.В. Психофізіологічні та психогігієнічні основи ефективного використання здоров'язберігаючих технологій у закладах вищої освіти. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2021. 208 с.
4. Сергета І.В., Браткова О.Ю., Серебреннікова О.А. наукове обґрунтування гігієнічних принципів профілактики розвитку донозологічних зрушень у стані психічного здоров'я учнів сучасних закладів середньої освіти (огляд літератури і власних досліджень). *Журнал НАМН України*. 2022. Т. 28. № 1. С. 306–326.
5. Сергета І.В., Серебреннікова О.А., Стоян Н.В., Дреженкова І.Л., Макарова О.І. Психогігієнічні принципи використання здоров'язберігаючих технологій у сучасних закладах вищої освіти. *Довкілля та здоров'я*. 2022. № 2 (103). С. 32–41.

6. Makarov Serhii Y., Stoyan Nataliya V., Serheta Ihor V., Taran Oksana A., Dyakova Oksana V. Peculiarities of the interaction of the indicators of psychophysiological adaptation of modern students in the context of the effective monitoring of individual health of young women and young men. *Wiadomości Lekarskie*. 2019, tom LXXII, nr 5 cz II. P. 1053–1058.

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Тарасенко А.Д.

студент,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

МІЖНАРОДНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Запобігання корупції є актуальною проблемою для багатьох країн, і існує багато міжнародних та національних ініціатив, спрямованих на боротьбу з цим явищем.

Один з найбільш відомих міжнародних документів, що містить вказівки щодо запобігання та боротьби з корупцією, Конвенція ООН проти корупції, що була прийнята у 2003 році. Цей документ передбачає створення ефективних систем запобігання та боротьби з корупцією, включаючи механізми контролю за майном, яке може бути незаконно набути, та надання підтримки жертвам корупції.

Для багатьох країн національна стратегія боротьби з корупцією стала однією з найважливіших політичних пріоритетів. Для прикладу, українська влада у 2014 році створила Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), яке відповідає за забезпечення виконання національної політики у цій сфері.

Для ефективної боротьби з корупцією також важливо залучати громадян та громадські організації. Громадська участь та активна позиція громадян можуть стати потужним інструментом боротьби з корупцією, оскільки громадський нагляд та контроль можуть допомогти виявляти та запобігати корупційним діям. Наприклад, громадські організації можуть проводити моніторинг витрат державних коштів та діяльності державних органів, а також висувати вимоги до урядовців щодо забезпечення прозорості та відкритості владних структур [1, с. 62–70].

Громадські ініціативи, такі як згадана «Право на інформацію» в Індії, можуть стати дуже ефективним інструментом у забезпеченні прозорості та відкритості влади. За допомогою таких ініціатив громадяни можуть отримувати доступ до публічної інформації та моніторити діяльність

державних органів. Це допомагає виявляти порушення законів та вимагати відповідальності за корупційні дії [2, с. 55–74].

Крім того, громадські організації можуть відігравати важливу роль у висуванні вимог до політичних лідерів щодо прозорості та етики. Наприклад, громадські активісти можуть пропонувати відповідні законодавчі ініціативи та звертатися до влади щодо впровадження механізмів боротьби з корупцією. Таким чином, залучення громадян та громадських організацій є важливим елементом ефективної боротьби з корупцією.

Крім того, важливо забезпечити незалежність судової системи та поліції, щоб вони могли ефективно боротися з корупцією. У цьому контексті, можна згадати приклад Швеції, яка вважається однією з найменш корумпованих країн у світі. Один з факторів, які сприяють цьому, це незалежність її судової системи та правоохоронних органів. Шведська поліція має репутацію однієї з найбільш надійних та ефективних в світі, що відображається у її рейтингу на сайті Numbeo [3, с. 47–63].

Варто відмітити, що одним важливим чинником є транспарентність діяльності державних органів. Швеція має розвинуту систему відкритості і доступу до інформації, що забезпечує громадянам можливість контролювати діяльність державних службовців та запобігати корупції. Ще один важливий елемент боротьби з корупцією в Швеції? це етика в бізнесі. Великі компанії, які знаходяться в Швеції, мають високі стандарти корпоративної соціальної відповідальності та етики в бізнесі, що забезпечує чесну конкуренцію та запобігає корупції [4, с. 80–89].

Щодо національного досвіду, в Україні введено систему е-декларування, яка має на меті забезпечити публічний контроль за доходами державних службовців. Ця система дозволяє громадянам перевіряти майновий стан державних службовців та запобігати можливій корупції.

Незалежно від міжнародного та національного досвіду, боротьба з корупцією є складним та тривалим процесом, який потребує співпраці всіх галузей суспільства. Окрім того, необхідно впроваджувати ефективні механізми контролю та відповідальності для тих, хто порушує закони про корупцію.

Крім того, важливо забезпечити відкритість та прозорість діяльності державних органів, що також сприяє запобіганню корупції. Наприклад, в Україні було створено електронну систему декларування майна та доходів державних службовців, яка дозволяє громадськості перевіряти декларації на предмет можливої корупції.

Також важливо залучення громадськості та активістів до боротьби з корупцією. Наприклад, в Індії громадськість активно бореться з корупцією, створюючи так звані «комітети громадського контролю» (Public Vigilance Committees), які мають на меті контролювати роботу державних органів та уникнути можливих випадків корупції. Необхідно також забезпечити ефективне національне та міжнародне співробітництво у боротьбі з корупцією. Наприклад, в Європейському Союзі було створено механізм взаємної оцінки держав-членів щодо їхньої боротьби з корупцією, що дозволяє виявляти недоліки та пропонувати рекомендації щодо подальшого поліпшення ситуації. Узагалі, боротьба з корупцією є складним та багатогранним процесом, що вимагає системної роботи з боку держави та громадянського суспільства. Однак, вона є необхідною для забезпечення ефективного функціонування демократичного суспільства та забезпечення прав людини [6, с. 91–110].

Одним із головних результатів роботи Генеральної прокуратури України є збільшення кількості засуджених високопосадових осіб за корупційні злочини. Це свідчить про ефективну роботу Генеральної прокуратури України та інших правоохоронних органів зі збору доказів та притягнення винних осіб до відповідальності.

Крім того, Генеральна прокуратура України активно співпрацює з міжнародними організаціями у сфері боротьби з корупцією, що сприяє викоріненню корупції в Україні та підвищенню довіри до державних органів в очах міжнародної спільноти. Також, важливою є співпраця Генеральної прокуратури України з Національним антикорупційним бюро, Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою та Національним агентством з питань запобігання корупції, яка спрямована на забезпечення цілісності державних органів та забезпечення реформ в судовій та правоохоронній системах. Такі заходи допомагають забезпечити ефективну боротьбу з корупцією в Україні та підвищити рівень довіри до державних органів у населення [7, с. 115–129]. У національному контексті, в Україні було прийнято низку законодавчих актів з метою запобігання та боротьби з корупцією, зокрема «Про очищення влади», «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру» та інші. Також було створено Національне агентство з питань запобігання корупції, яке забезпечує моніторинг декларацій високопосадових осіб та контролює їхні доходи та майно [8, с. 102–115].

Другим національним прикладом успішної боротьби з корупцією є Сінгапур. У 1960-х роках, коли Сінгапур тільки-но став незалежною державою, влада зрозуміла, що корупція загрожує розвитку економіки та підриває довіру громадян до держави. Тому уряд вжив різних заходів для боротьби з цією проблемою.

Один з ключових заходів було створення Спеціального відділу боротьби з корупцією (Corrupt Practices Investigation Bureau), який відповідає за розслідування та переслідування корупційних злочинів. Крім того, уряд Сінгапуру ввів жорсткі закони проти корупції, в тому числі і смертну казнь за особливо важкі випадки корупції. Важливим аспектом є також розбудова електронної системи уряду, яка дозволяє підвищити рівень прозорості та відкритості в управлінні країною. У Сінгапурі також відбувається широка кампанія з просвіти населення щодо шкідливості корупції та її наслідків [9, с. 34–50].

Таким чином, міжнародний та національний досвід запобігання корупції показує, що важливими елементами успішної боротьби з цією проблемою є створення ефективних антикорупційних органів, жорсткі закони проти корупції та прозоре та відкрите управління країною. Крім того, важливо забезпечити належний рівень зарплат та соціальних гарантій для державних службовців, щоб зменшити можливість отримання хабарів.

Список використаних джерел:

1. Чорновол Т. Корупційні ризики в Україні: стан та шляхи подолання. *Наукові праці Державної фіскальної служби України*. 2019.
2. Robert J. Kleine «State Government Budget Stabilization: Explorations and Evidence». 2014.
3. Mauro Paolo. «The Effects of Corruption on Growth, Investment, and Government Expenditure». International Monetary Fund. 1995.
4. Johnston Michael. «Syndromes of Corruption: Wealth, Power, and Democracy». Cambridge University Press, 2005.
5. Глобальний звіт про корупцію 2020 року Transparency International. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl>
6. Горленко М.В., Трубай Г.О. Корупція в Україні: причини та шляхи боротьби. Київ : Видавництво «Кондор», 2019.
7. Матвєєва І.В. Корупція в органах державної влади: причини та шляхи боротьби. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015.
8. Мельник С. Корупція в Україні: політичний аналіз проблеми (укр.). Київ : видавництво «Темпора», 2016.

9. Мухін В. Корупція в органах державної влади: сутність та види. *Право та держава*. 2019.
10. Хабіб Р. «Regulating the Shadow Economy: The OECD's Recent Experience». Springer, 2002.
11. Robert Klitgaard Controlling Corruption. University of California Press. 1988.
12. Rose-Ackerman, Susan. «Corruption: Greed, Culture, and the State». Yale University Press, 1999.
13. Sung, Hung-En. «Corruption and Market in Contemporary China». Cornell University Press, 2010.

Шумейко З.Г.

магістр,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ПОЛІТИЧНА ОПОЗИЦІЯ ЯК ЧИННИК ДЕМОКРАТІЇ

В умовах процесу політичної трансформації в Україні відбувається проходження етапу демократичного транзиту, який актуалізує проблему політичної опозиції як елементу політичної системи та потреби її нормативно-правового регулювання в межах визначених законодавством. Ступінь демократичності політичної системи в таких умовах визначається правами та гарантіями наданими парламентській опозиції. В цьому контексті політична опозиція виступає одним із інститутів сучасного парламентаризму, діяльність якого сприяє демократизації політичної системи.

Політичною наукою термін «політична опозиція» визначається як форма виступу проти панівної думки уряду, системи влади, або політичної системи в цілому зі сторони суб'єктів політичної діяльності, таких як: організація, партія, група, окрема особа. Вітчизняні науковці політичну опозицію трактують в контексті протидії, опору по відношенню до певної політики, політичної лінії, яку здійснює владна більшість, партія та інші учасники політичного процесу [1, с. 443–444].

Для функціонування демократичної політичної системи важливими виступають легальні форми діяльності політичної опозиції, які здатні забезпечити існування здорової конкуренції ідей та альтернативність у прийнятті політичних рішень. З цією метою в Україні було розроблено ряд законопроектів, які в тій чи іншій мірі визначали правовий статус парламентської опозиції, гарантії діяльності у Верховній Раді України та за її межами. Однак попри численні спроби ініціаторів законопроектів ввести в політичне поле країни парламентську опозицію, як один із інститутів політичної системи все ж не отримали належної підтримки.

Правове регулювання в частині регламентації діяльності парламентської опозиції в ряді країн є одним із чинників, що визначає роль опозиції, однак не є визначальним [2, с. 2].

Парламентська опозиція демократичних країн свідчить про можливість забезпечення статусу опозиції через організаційно-правові форми діяльності парламенту. Досвід держав з розвинутою формою демократичної політичної системи засвідчує, що парламентська опозиція

не потребує правового забезпечення, адже права опозиції передбачені в формах діяльності парламенту. Однак за умови відсутності в Україні сильної демократичної влади, чіткої узгодженості діяльності владної більшості і меншості юридичне врегулювання питання політичної опозиції, визначення її прав та гарантій діяльності залишається необхідним.

Практика документального оформлення інституту опозиції є необхідністю яку можливо реалізувати шляхом ухвалення Закону України «Про парламентську опозицію», внесенням змін до Закону України «Про Регламент Верховної Ради України». В першу чергу, це зумовить закріплення основних принципів парламентської опозиції реалізованої через так звану функціональну тріаду – «контроль, критика, альтернатива» [3].

Відповідно, до практики демократичних країн політична опозиція є одним із ключових інститутів, основні функції якої реалізуються через нагляд і контроль за урядом, пропозиції політичних альтернатив, дослідження законодавчих та бюджетних пропозицій уряду [4, с. 2]. Можливість виконання опозицією зазначених функцій в Україні передбачає необхідність юридичного визначення статусу опозиції передумовою якого повинно стати вироблення спільного політичного діалогу влади і опозиції, що слугуватиме одним із необхідним чинників у формуванні демократичних інститутів в перехідних суспільствах.

Перетворення опозиції в повноправного учасника політичного процесу слугуватиме одним із ключових важелів, що забезпечить функціонування демократичної політичної системи. Важливою передумовою цього перетворення, а також розвитку інституту політичної опозиції має стати політичний діалог влади і опозиції з метою напрацювання норм та правил, які визначатимуть спосіб взаємодії обох сторін. Конструктивний діалог виступатиме гарантом стабільності політичної системи, одним із чинників, що сприятиме утвердженню демократичних принципів управління.

Функціонування політичної опозиції в Україні як державі яка знаходиться на перехідному етапі розвитку повинна бути закріплено на законодавчому рівні, через механізм унормування правового статусу інституту опозиції, як повноправного суб'єкта політичного процесу. Умови здійснення опозиційної діяльності повинні передбачати надання прав та гарантій, здійснення контролю та можливість критики за діяльністю владної більшості, створення умов альтернативності при

прийнятті політичних рішень, виборі політичного курсу країни. Легальна (системна) політична опозиція – це дієвий засіб стримувань і протипаг в системі владних відносин, створювати альтернативність розвитку держави.

Неврегульованість правового статусу парламентської опозиції є «чинник дестабілізації роботи парламенту, дає можливість опозиції постійно спекулювати на начебто порушеннях її прав, та підвищує рівень конфліктності не лише у політичному середовищі, але і у суспільстві в цілому» [2]. В той же час питання відсутності порозуміння між владою і опозицією, відсутність готовності до діалогу унеможливує досягнення консолідації демократії.

Отже, опозиція виступає ключовим елементом функціонування демократії, необхідною умовою демократизації політичного життя, каталізатором утвердження демократичних принципів у формуванні політичної системи.

Список використаних джерел:

1. Хомин Н.М. Політологія. Навчальний енциклопедичний словник-довідник. Львів : Новий Світ – 2000, 2014. 776 с.
2. Проблеми правового регулювання статусу парламентської опозиції / Аналітична записка НІСД. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/politika/problemi-pravovogo-regulyuvannya-statusu-parlamentskoi-opozicii-analitichna>
3. Павленко І.А. Окремі аспекти вирішення питання правового регулювання статусу парламентської опозиції в Україні. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-04/parlamentska-opozytsiya.pdf>
4. Регламентація діяльності парламентської опозиції (досвід країн Європейського Союзу, Латинської Америки та Японії). Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит народного депутата України. URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29041.pdf>

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Діколь-Кобріна О.А.

старший викладач;

Булгакова М.А.

студентка,

Одеський національний морський університет

ПРОБЛЕМИ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ВНУТРІШНЬО ТА ЗОВНІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У СТАНІ ПОСТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ

Актуальність дослідження теми психічного здоров'я особливо важлива в контексті міграційної кризи, що виникла внаслідок війни в Україні.

Війна призвела до вимушеної міграції великої кількості людей. Ці внутрішньо переміщені особи та біженці до інших країн часто зазнають травматичних подій, втрачають рідних та соціальні зв'язки. В таких небезпечних умовах ризик розвитку посттравматичного стресового розладу (далі – ПТСР) значно збільшується. Неабияким фактором є те, що ця війна відбувається в режимі реального часу, і люди переживають постійну загрозу та стресові ситуації, перебуваючи у травмуючих подіях. Хоча ПТСР зазвичай вважається основним результатом військових конфліктів, депресія та тривожність є іншими широко поширеними негативними наслідками. Залежно від контексту, поширеність цих психологічних станів варіюється в значній мірі в різних наукових дослідженнях [2]. Але середні оцінки свідчать про те, що приблизно 33% біженців перетинає діагностичний поріг для ПТСР, депресії і тривожності [2]. Хоча немає конкретних даних щодо поточного конфлікту, результати попереднього об'ємного дослідження внутрішньо переміщених українців свідчать про подібний вплив на цю групу [5]. Так, дослідження організації International Alert підтверджують значну поширеність психічних порушень серед внутрішньо переміщених осіб в Україні, зокрема ПТСР, особливо серед жінок. Крім цього, відмічається високий рівень поширеності супутніх проявів ПТСР, таких як тривога та депресія [4].

Вчені зазначають, що приблизно половина людей з ПТСР також страждає від важкого депресивного розладу [1].

Важливо зазначити, що жоден з цих психічних станів сам по собі не може бути розглянутий як присутність або відсутність ПТСР, і особа, яка не досягає діагностичного порогу для ПТСР в анкеті на один, два або три симптоми, все ще може демонструвати більшість симптомів, що призводить до обмежень у функціонуванні та потреби у психологічній допомозі. В результаті, більша кількість людей, ніж вищезазначені числові показники, можуть потребувати клінічної допомоги різного рівня.

Для розуміння серйозності проблем українських переселенців та біженців ми можемо екстраполювати дані досліджень, проведених з 2016 року з приводу сирійських біженців. Загалом, 15 досліджень надали перетинні дані для 8176 дорослих сирійських біженців, які переселилися до 10 країн, зі значним розмаїттям у методиках оцінки та вибірці. Загальний аналіз цих досліджень показує наявність таких показників поширеності серед дорослих сирійських біженців: 43,0% для ПТСР, 40,9% – депресія та 26,6% – тривожні розлади. Ці дані свідчать про значні проблеми з психічним станом переселенців та біженців [3].

В період війни дослідження рівнів прояву таких станів, як ПТСР, депресія, а також актуальних домінуючих емоційних станів та виявлення наявності кореляційних зв'язків між ними є дуже актуальними. Дослідження з цієї тематики, а також аналіз можуть бути використані для подальшого вивчення з метою розробки ефективних психологічних інтервенцій та підтримки для покращення психічного здоров'я внутрішньо та зовнішньо переміщених осіб, які постраждали внаслідок війни в Україні.

Список використаних джерел:

1. Flory J. D. Comorbidity between post-traumatic stress disorder and major depressive disorder: alternative explanations and treatment considerations / Janine D. Flory, PhD // *Dialogues Clin Neurosci*. 2015, June. № 17(2). P. 141–150. DOI: <https://doi.org/31887/DCNS.2015.17.2> (PMCID: PMC4518698 PMID: 26246789).

2. Mesa-Vieira C. Mental health of migrants with pre-migration exposure to armed conflict: a systematic review and meta-analysis / Cristina Mesa-Vieira et al. // *Lancet Public Health*. 2022, May. № 7(5). P. 469–481. DOI: [https://doi.org/10.1016/S2468-2667\(22\)00061-5](https://doi.org/10.1016/S2468-2667(22)00061-5)

3. Peconga E. K. Post-traumatic stress disorder, depression, and anxiety in adult Syrian refugees: What do we know? / Emma K Peconga et al. // *Scand J Public Health*. 2020. № 11. DOI: <https://doi.org/10.1177/1403494819882137>

4. Робертс Б. та ін. Приховані наслідки конфлікту. Проблеми психічного здоров'я та доступ до послуг серед внутрішньо переміщених осіб в Україні [Текст] / Б. Робертс, Н. Махашвілі, Д. Джавахішвілі // *International Alert*, Глобальна ініціатива у психіатрії. Тбілісі : Лондонська школа гігієни і тропічної медицини, 2017.

5. Shevlin M. A comparison of DSM-5 and ICD-11 PTSD prevalence, comorbidity and disability: an analysis of the Ukrainian Internally Displaced Person's Mental Health Survey / M. Shevlin // *Acta Psychiatr Scand*. 2018, Feb. № 137(2). P. 138–147. DOI: <https://doi.org/10.1111/acps.12840>

Павлов М.В.

студент,

*Хмельницький інститут соціальних технологій
Університету «Україна»*

ТЕМПЕРАМЕНТ І ЙОГО ВПЛИВ НА СТИЛЬ КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ В ПЕРІОД ЮНОСТІ

Очевидно, кожному з нас доводилося стикатися з конфліктними ситуаціями. Конфлікти виявляються в діяльності всіх соціальних інститутів, соціальних груп, у взаємовідносинах між людьми. Нічого дивного в цьому не немає. Як образно відмітив американський соціальний психолог Б. Вул «життя – процес рішення нескінченної кількості конфліктів. Людина не може уникнути їх. Вона може тільки вирішити, брати участь у виробленні рішень або залишити це іншим». Тому кожній культурній людині необхідно мати хоча б елементарні уявлення про конфлікти, способи поведінки при їх виникненні; на жаль для більшості людей характерне невміння знаходити гідний вихід з них. Крім того, як тільки виникає конфлікт, а він завжди пов'язаний з емоціями, ми починаємо випробовувати дискомфорт, напругу, які можуть привести навіть до стресових ситуацій, завдаючи тим самим збитку здоров'ю учасників конфлікту.

У психологічних відмінностях між людьми суттєве місце займають так звані динамічні особливості психіки. Динамічні риси, притаманні індивіду, внутрішньо пов'язані між собою, складають своєрідну структуру. Індивідуально своєрідна, природно обумовлена сукупність динамічних проявів психіки називається темпераментом людини. Від темпераменту залежить поведінка людини в той чи інший ситуації, а саме у конфлікті [1; 4].

Аналіз сучасної літератури дозволяє окреслити теоретичні основи дослідження, а також констатувати, що в прямій постановці проблема темпераменту, вплив його на поведінку людей, взаємозв'язок темпераменту та інших властивостей особистості та конфліктної поведінки розроблялася давно. Проблема конфліктів та їх вирішення є предметом підвищеної уваги як вітчизняних (М. Морозов, І. Ващенко, Ф. Бородкін, Л. Кондрацька, В. Марков, А. Анцупов, Л. Петровська тощо),

так і зарубіжних (Р. Кольт, Дж. Джордан, У. Донохью, К. Томас і Р. Кілменн, Х. Корнеліус, Ш. Фейр тощо) авторів [1; 2; 3].

Взаємозв'язок індивідуальних властивостей особистості зі стилем її поведінки у конфліктних ситуаціях став предметом дослідження таких вчених, як Б. Білий, Н. Гришина, Н. Гуткина, А. Донцов, Т. Полозова, О. Донченко, Т. Титаренко, Ю. Канатаєв, Н. Крогіус, Н. Пов'якель, Г. Любимова, Н. Обозов, В. Хащенко тощо [1; 3; 4].

Суспільство, в свою чергу, ставить перед особистістю юнацького (студентського) віку цілком конкретну й життєво важливу задачу професійного самовизначення (ще одне новоутворення віку, що стосується реалізації як особистісної, так і пізнавальної сфери), і, таким чином, створюється характерна соціальна ситуація розвитку в юнацькому віці. Соціальна ситуація розвитку в юнацькому віці – це етап переходу у самостійне життя. За умов, що юнак залишає школу і продовжує навчання у закладі вищої освіти чи розпочинає трудову діяльність зміщення кризи відбувається до 19 років, особливо це характерно для тих, хто має досить виражену гедоністичну установку. Юнацький період – це час спроб і помилок, що часто супроводжується цинічним ставленням до життя, оскільки значна їх частина ще не має сформованих світоглядних установок і перебуває (за Л. Кольбергом) на рівні конвенційної моралі, а в окремих випадках, пов'язаних з асоціальною поведінкою, на доморальному рівні [3].

Соціальна ситуація розвитку в юнацькому віці – ситуація вибору життєвого шляху. Починається реалізація планів – вдала, яка приносить задоволення, чи невдала, що супроводжується розчаруваннями, розгубленістю чи зміною життєвих цілей [3]. Таким чином, життєвий вибір, зроблений у юнацькому віці, буде залежати від спрямованості особистості, базових ціннісних орієнтацій, домінуючої мотивації, тощо і, в свою чергу, визначатиме подальший життєвий успіх і спрямованість дорослої особистості.

Конфлікт є одним із засобів самоствердження особистості, будучи відображенням у міжособистісних стосунках суперечностей процесу соціалізації. Міжособистісні конфлікти в даний період мають специфічні особливості:

– своєрідність змісту конфліктів характеризується найчастіше відсутністю предмету, під яким розуміється загальний зміст активності конфлікуючих сторін;

– розбіжності і зіткнення можуть бути пов'язані з порушенням міжособистісних стосунків [4].

Аналіз літератури дозволяє виділити види міжособистісних конфліктів в студентів: конфлікт думок; конфлікт інтересів; конфлікт цінностей; конфлікт зовнішньої поведінки.

Дуже важливо визначити причини конфлікту, так як знаючи причини виникнення цього чи іншого феномену, легше вжити якісь конкретні кроки по блокуванню їх (причин) дії, запобігаючи тим самим викликаний ними негативний ефект. Досить умовно перелік причин виникнення конфлікту може бути представлений у вигляді трьох груп причин: по-перше, причин породжених трудовим процесом; по-друге, причин, викликаних психологічними особливостями людських взаємовідносин; по-третє, пов'язаних в особистому своєрідності членів колективу. Зустрічаються також причини конфлікту, обумовлені економічним станом життя в країні, які неможливо ігнорувати.

Відмінність пов'язана з приналежністю людей до різних характерологічних типів часто є причиною конфліктів на ґрунті взаємного незрозуміння, розбіжності інтересів, цінностей і підходів до вирішення виникаючих проблем. Під англійським словом differences (відмінності) нерідко розуміється те, що при перекладі на українську мову позначають словом «розбіжності».

Слід відмітити, що поведінка в конфлікті пов'язана із сильною фрустрацією, стресовим станом його учасників. В такій ситуації психічної напруги можуть здійснюватися вчинки незрозумілі в нормальній обстановці. Поведінка людей перебуває під впливом негативних дуже сильних негативних емоцій, таких як гнів, лють.

Так, ні один психологічний тип не проявляє себе в конфліктних ситуаціях. Важко сказати чому, але конфлікт сприяє вияву гірших рис з числа тих, якими ми володіємо. Так інтуїтивно-розумові типи стають ще жорсткішими, будучи не тільки абсолютно впевненими в своїй правоті, але й повністю закриваючись від інших точок зору. Екстраверти замість того, щоб демонструвати своє вміння вмовляти, стають шумними та безпідставно агресивними. Інтроверти просто замикаються в собі, виключаючи можливість спілкування, яке могло б призвести до врегулювання конфлікту.

Потреба розумового типу в чіткості та виразності може бути негайно інтерпретована емоційним типом як ворожість навіть в ході найпростішого обміну репліками. Люди розумового типу під час

конфлікту не прагнуть розібратися в його суті, обговорити підхід до його вирішення, в той час як емоційний тип зосереджується на своїх емоціях, починає звинувачувати себе в тому, що трапилось, а часто реагують навіть фізично – потіють, плачуть, кричать тощо [2].

Екстраверти зазвичай несвідомо прагнуть винести конфлікт назовні з тим, щоб він міг стати надбанням громадськості. Це відбувається незалежно від того чи сперечаються він з іншим екстравертом, або інтровертом. По ходу справи екстраверти стараються буквально обдати співбесідника потоком слів, уточнюючи свою позицію. Більшість екстравертів переконані, що варто сказати ще одне слово – «і ми у всьому розберемось». Інтроверти найчастіше відчують, що якщо вони почують хоча б ще одне слово, то скажуться.

Проблема екстравертів в тому, що вони здатні дуже багато наговорити за короткий проміжок часу, але скоріш за все не пам'ятають, що тільки що говорили. Вони можуть бути здивовані та навіть шоковані, коли дізнаються, що інші не тільки не запам'ятовують їх слів, але й ображаються на них. Додаткова проблема і новий конфлікт виникнуть через схильність екстравертів забувати, що саме вони говорили.

Для інтроверта конфлікт обертається дуже важким фізичним стресом. Під час суперечки, коли екстраверт вихлюпує свої проблеми на оточуючих, інтроверт заганяє їх всередину. Дослідження показали, що інтроверти більше, ніж екстраверти піддаються таким пов'язаним із стресом хворобам, як язва та захворювання товстого кишечника [2].

Для рішучих типів важливо закрити дебати. Їх формулювання часто змушують нас думати, що від точки зору представник даного типу не відмовиться так, що нічого й розмовляти. Зазвичай вони розмовляють так, ніби переконані в своїй правоті навіть тоді, коли знають, що неправі. В подібні моменти вони входять в кураж, говорять голосно, їх заяви звучать категорично в розрахунок на те, що інша людина відступить.

Список використаних джерел:

1. Варій М.Й. Психологія особистості : навч. пос. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 592 с.
2. Скрипченко О.В., Долинська Л.В., Огороднійчук З.В. та ін. Загальна психологія : підручник. Київ : Либідь, 2005. 461 с.
3. Баранова Н. Психокорекція агресивності та конфліктності у підлітків. *Психолог.* 2005. № 36. С. 17–24.
4. Нагаєв В.Н. Конфліктологія. Курс лекцій : навч. пос. Київ : ЦНЛ., 2004. 198 с.

Петраківська Т.Н.

студентка,

*Хмельницький інститут соціальних технологій
Університету «Україна»*

ІНДИВІДНО-ОСОБИСТІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПЕРЕЖИВАННЯ ТРИВОЖНОСТІ У ПІДЛІТКІВ

Тривога як індивідуально-особистісна характеристики особистості переживається по різному в залежності від набутих в сукупності соціальних якостей. Опіраючись на те, на якому рівні розвитку знаходиться людина, чи включена вона до повноцінних суспільних взаємин, має соціально значимі риси, чи виступає носієм свідомості, можна прослідкувати диференціацію переживань тривожності. Саме індивідні якості, тобто притаманні людині задатки, анатомо-фізіологічні передумови, закладають підвалини створення особистості.

Теоретичний аналіз наукових джерел засвідчив про неоднозначність трактування понять «індивід», «особистість», «індивідуальність» та їх співвідношення. Так, «індивід» – це окремо взятий представник людського роду із властивими йому неповторними індивідуальними рисами, «особистість» – це свідомий індивід, що залучений до повноцінних суспільних взаємин, «індивідуальність» – неповторні риси індивіда. Процес становлення особистості обумовлений як біологічними особливостями людини, так і соціальним середовищем. Водночас важливою умовою для реалізації людиною своїх здібностей і якостей особистості є її потрібність суспільству. Визначені нами поняття функціонують в єдності та є взаємозалежними [1; 4].

Підлітковий вік багатий переживаннями, труднощами та кризами. У цей період закладаються стійкі форми поведінки, риси характеру, способи емоційного реагування; це пора досягнень, стрімкого нарощування знань, умінь; становлення «Я», набуття нової соціальної позиції. Разом з тим, це втрата дитячого світовідчуття, поява почуття тривожності і психологічного дискомфорту.

Саме підліткова тривожність, як відзначають багато дослідників і практичних психологів, лежить в основі цілого ряду психологічних труднощів, в тому числі багатьох порушень розвитку, приводом для звернення у психологічну службу. Тривожність розглядається як

показник «преневротичного стану», її роль надзвичайно висока і в порушеннях поведінки, таких, наприклад, як делінквентність і адиктивна поведінка. Тривожність також впливає і на успішність навальної діяльності школярів, так як тривожним дітям важче досягати своєї мети, проявляти свої знання та уміння [2; 3].

Поняття «тривога» у психологічній літературі поширене і можна зустріти наступне її визначення: «це базисна реакція, загальне поняття, це стан неприємного передчуття без видимої причини». Тривожність – це суб'єктивний прояв неблагополуччя особистості, її дезадаптації. Тривожність як переживання емоційного дискомфорту, передчуття наближеної небезпеки є вираженням незадоволення значимих потреб людини. Тривожність негативно впливає не лише на емоційне самопочуття людини, а й у подальшому порушує функціональні можливості психіки, гальмуючи її розвиток як особистості. Так звані «хронічні тривоги» здебільшого перетворюються на патопсихологічні розлади, а значна кількість тривожних дітей мають проблеми зі здоров'ям [1].

Проте, в основному, тривожність розглядається як емоційний стан особистості, який надає негативну дію на психіку людини. Тривожність досліджується більшістю авторів в тісному взаємозв'язку із страхом, оскільки страх є об'єктивним виразом тривоги. Проте одні дослідники вказують на тривогу як первинну реакцію, інші на страх як чинник, що викликає стан тривожності.

Тривожність позитивно та негативно впливає на людину. До позитивних функцій тривожності відносять активізуючу дію захисних механізмів психіки, можливість передбачити наслідки власної діяльності. Надмірна тривожність перешкоджає формуванню адаптивної поведінки (В. Березін, В. Карандашев), призводячи до виникнення неврозів і психосоматичних розладів (Л. Панін, В. Ананьєв, Ю. Олександровський). гальмування особистісного розвитку (Ю. Антонян, В. Астапов, М. Левітов) [3].

Науковцями (Ю. Антонян, В. Астапов, М. Левітов, Г. Салліван тощо) розглянули багато причини виникнення страхів та тривоги та зупинились на деяких наслідках до яких вони можуть призвести. До виникнення страхів та тривоги у підлітковому віці ведуть зміни в змісті і структурі Я-концепції, в потребі спілкування з однолітками, статеве дозрівання, бурхливий розвиток емоційної сфери, прояв дорослості та відповідальності, особливості перебігу підліткової кризи, за відсутності базової довіри до світу переживання страхів буде болісним.

Також на тривожність підлітка впливають різні особливості індивіда – його фізіологічна опірність стресу, індивідуальні відмінності у діяльності нервової системи тощо. Також до виникнення страхів та тривоги у підлітковому віці ведуть зміни в змісті і структурі Я-концепції, в потребі спілкування з однолітками, статеве дозрівання, бурхливий розвиток емоційної сфери, прояв дорослості та відповідальності, особливості перебігу підліткової кризи.

Список використаних джерел:

1. Варій М.Й. Загальна психологія : навчальний посібник. 2-ге видан., випр. і доп. Київ : «Центр учбової літератури», 2007. 968 с.
2. Вереніч Н. Особливості тривожності сучасних підлітків. *Психолог*. 2004. № 2324 (119120). С. 4143.
3. Войцях І.В. Соціально-психологічні причини виникнення страхів у підлітковому віці. *Eurasian Academic Research Journal*. 2018. № 5 (23). С. 143–147. URL: http://www.earj.org/wp-content/uploads/2018/10/2018_23_EARJ.pdf (дата звернення: 26.04.2023).
4. Волошок О. Особливості прояву тривожності у підлітків у контексті педагогічної взаємодії вчителя та учня. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*. 2019. № 17. DOI: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2012-17.%p>

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Tetiana Skorokhod

*Assistant of the Department of Publishing and Editing
National Technical University of Ukraine
Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute*

INFLUENCER MARKETING AS A COMMUNICATION TOOL

Modern companies and brands have to interact with consumers, whose attention is difficult to attract with a traditional set of marketing tools. An ineffective channel of influence on the target audience is direct advertising. Consumers increasingly trust the reviews of other users and the recommendations of specialists when choosing goods and services. Thus, the recommendations of influential people strengthen a purchase decision taking by consumers. And that is why companies and brands actively use such a communication tool of soft influence on the target audience as influencer marketing. The purpose of such influence is to inform, remind and persuade about a certain product or service, as well as to provide information about the manufacturer or intermediary engaged in the sale of this product or service.

Influencer marketing is a form of marketing that involves endorsing and placing products from influencers, people and organizations who have a perceived level of expertise or social influence in their industry. The effectiveness of this tool is related to the phenomenon of trust. Opinion leaders help a brand demonstrate authority, thereby building trust. The recommendation of goods and services from influencers looks unobtrusive and more organic, which is why the target audience trusts such advertising measures. So, when a famous person talks about a brand on social media, consumers feel a sense of trust in that brand. Opinion leaders can influence the views, actions and decisions of followers. And through valuable content, the blogger's followers can learn more about the brand, its history, and the products or services offered. «The opinion leader influences with the help of emotions or rational arguments, causing trust and response from people who find in his words and actions correspondence with their internal problems and hopes» [2, p. 315].

Persons who are involved as opinion leaders are personally interested in cooperation with the brand in order to form their own image and increase

popularity, which increases the effectiveness of informing the target audience about the features of product consumption, its unique characteristics or the specifics of application. The effectiveness of influencer marketing is also confirmed by the fact that it is exactly the communication channel that provides feedback to consumers. Consumers can leave a review, comment, write a clarifying message, react to the post in the form of likes, shares, etc., on the blogger's story or content. «Creating an interactive connection with the consumer, a quick response to his questions or comments, ensuring an individual approach in serving him and providing information – these advantages are provided by the development of an interactive media space with personalized content and transforms the consumer from a passive recipient of information to an active participant in the communication process» [1, p. 30].

The goals of influencer marketing are to increase the audience's awareness of the brand, educate the target audience, demonstrate methods or options for product use, improve the target audience's attitude towards the brand, increase the level of trust, reduce negativity (opinion leaders denying bad reviews or characteristics of the product), increase consumer loyalty, attracting potential customers, entering a new market, etc. A company or brand can achieve such goals with the help of various formats of cooperation with famous personalities. For example, join together to create a specific event, create a shared product or content, create a limited-quantity shared product, publish sponsored content, create a video or photo post in a social media story or news feed, run a contest or giveaway, survey or quiz, create a joint contest with your own rules, apply product placement or hidden advertising of a product or company, organize a joint podcast or live broadcast.

The interaction of companies or brands with influencers takes place in certain stages. The first stage is the planning of the influencer marketing campaign (identification of the brand or product that the influencer will promote). A company needs to understand what type of style their brand belongs to and know the audience they want to reach. The schedule and budget of the campaign should also be determined at this stage). The second stage is the selection of potential influencers, determining the number of influencers that the company or brand can use for the campaign. It is recommended to choose influencers with both a small and a large number of followers. Influencers with fewer followers can be more influential than influencers with more followers because their audience is usually more engaged and interacts with the influencer more regularly. The third stage is an offer to influencers for cooperation (discussion of the possibility and terms of cooperation), provision

of additional information about products, details of the marketing campaign – schedule, content of messages and salary offers, as well as provision of materials, product samples so that influencers can test or familiarize themselves with it. The fourth stage is the publication of materials by bloggers in accordance with the agreed schedule and agreement, making the necessary adjustments and changes. The fifth final stage is an evaluation of the results of the conducted campaign, an analysis of the followers' impressions of the product, what the target audience liked and what they did not like, and whether there is anything that the company can adjust for future cooperation with influencers, a report on the marketing campaign and on the implementation of the plan. The report contains all the promotional messages made by the influencer for the company, the number of likes, comments and views of the promotional messages, as well as their engagement level, which can be calculated by dividing the number of likes and comments of each influencer by the number of followers. If discount codes were provided, note how many times the codes were used and how many new customers the company received through the marketing campaign.

So, provided that campaigns are clearly planned with the participation of an influential person, the right selection of influencers, and the determination of relevant formats of blogger and brand cooperation, influencer marketing can be an effective tool for attracting consumers.

References:

1. Zhurylo V. (2020) Influencer Marketing as a Communication Tool for Product Promotion in Social Internet Networks. *Entrepreneurship and Innovation*, issue 11 (2), pp. 29–36.
2. Marketing Testing of Market Prospects of Product Innovations: monograph (2020) / by ed. E. Nagornoy. Sumy: Tritoria, 372 p.

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Кулик В.В.

доктор технічних наук, доцент;

Гнатюк М.Ю.

студент,

Вінницький національний технічний університет

ГРАФІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ НАДІЙНОСТІ ЕЛЕКТРИЧНИХ СИСТЕМ В ЗАДАЧАХ ОПТИМІЗАЦІЇ ЇХ РЕЖИМІВ

Ефективне розв'язання задачі оптимального керування нормальними режимами електричних систем (ЕС) вимагає вдосконалення принципів та підходів до зниження технологічних витрат електроенергії за рахунок наявних засобів регулювання. Проблему підвищення ефективності керування можна розглядати в двох аспектах: моделювання керованих процесів та програмно-інформаційне забезпечення. У даній роботі подано результати досліджень з вдосконалення програмних засобів для керування нормальними режимами ЕС.

Донедавна основним негативним фактором для техніко-економічних показників експлуатації ЕС вважалося старіння основного обладнання. До початку повномасштабного вторгнення в електромережах 220-750 кВ України потребувало реконструкції майже 30% ліній електропередач та біля 50% електрообладнання, що встановлене на діючих електричних станціях та підстанціях зазначених класів напруги. Внаслідок цілеспрямованих обстрілів енергетичної інфраструктури України з жовтня 2022 року по лютий 2023 року ситуація значно погіршилася через пошкодження розподільних пристроїв більшості теплових електростанцій та окремих системних підстанцій 330-750 кВ. Виходячи з цього, особливо актуальною стала проблема врахування структурної надійності ЕС під час формування керувальних впливів для підтримання або підвищення ефективності функціонування системи. На даний час можна говорити лише про імовірність досягнення системної мети, наприклад, оптимальності процесу транспортування електроенергії мережами за

критерієм мінімуму втрат з виконанням технічних обмежень та обмежень з безпеки експлуатації.

Задача оптимізації оперативного керування нормальними режимами ЕС може бути подана як задача мінімізації втрат потужності на окремому часовому

$$\delta P = f(x, u) \Rightarrow \min \quad (1)$$

за умов $V(x, u) = 0$, $x \in \mathbf{M}_x$; $u \in \mathbf{M}_u$,

де $V(x, u)$ – рівняння зв'язку; $\mathbf{M}_x$ – область допустимих значень залежних змінних x ; $\mathbf{M}_u$ – область допустимих значень незалежних змінних та змінних керування u .

У сучасних умовах під час розв'язання задач керування ЕС обов'язково мають враховуватися збитки, пов'язані з недовідпуском електроенергії або невідповідністю графіків її транспортування заданим згідно договору. Отже, для кожної сукупності керувальних впливів, що забезпечують наближення стану ЕС до оптимального, необхідно розглядати імовірні відмови, які можуть призводити до втрати генерування електростанцій, відключення ліній зв'язку, трансформаторних зв'язків тощо, розраховувати частоту аварійних відключень, тривалість перерв електропостачання та їх наслідки для споживачів й експлуатації ЕС.

Методи розрахунку надійності електроустановок поділяють на логіко-ймовірнісні, логіко-аналітичні, таблично-логічні, методи розрахункових груп та інші. Кожна група методів має свої переваги і недоліки і загально прийнятого методу на сьогодні не існує [1]. Однак, для розрахунку надійності головних схем електричних станцій і підстанцій, як найбільш відповідальних електроустановок, знайшов широке застосування таблично-логічний метод [2]. Аналіз надійності таблично-логічним методом передбачає почергову цілеспрямовану імітацію відмов елементів електроустановки з виявленням їх наслідків в нормальному та ремонтному станах. Він застосовується в тих випадках, коли розмаїтість відмов розглянутої системи є великою і до початку дослідження неможливо визначити, які види відмов і аварій можуть виникнути за тих або інших збурень. Попри всі переваги, недоліком такого підходу є значна кількість логічних та обчислювальних операцій, складність ідентифікації частково-робочих станів та їх наслідків, зокрема, переліку відключених елементів та тривалості їх відключення. Тому для оцінювання надійності ЕС на основі таблично-логічного методу було розроблено програмне графічне середовище.

Надійність ЕС у заданому режимі оцінюється імовірним обсягом збитків, що зумовлені недовідпуском електроенергії. Імовірний недовідпуск

електроенергії визначаються виходячи зі схеми ЕС та показників надійності основного обладнання. Кожна відмова або певний результат її накладання на ремонтний стан обладнання розглядається як незалежні події і аналізується окремо. Для таких станів формують схему транспортування електроенергії та визначають її недовідпуск, що пов'язаний з технічними обмеженнями елементів ЕС, які залишилися у робочому стані:

$$\Delta W_{EC} = \sum P_{ij} \frac{\omega_{ij} T_{ij}}{8760} \quad (2)$$

де P_{ij} – максимальне обмеження потужності, що трапляється через накладання відмови i на ремонтний стан j ; ω_{ij} – статистична кількість таких співпадіннь протягом року; T_{ij} – імовірна тривалість такого співпадіння негативних факторів.

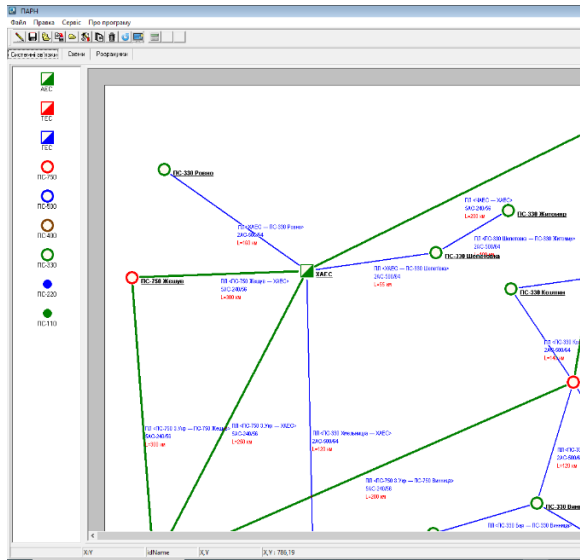
Для електростанцій, які працюють на місцеве навантаження або для системних підстанцій аварійна ситуація в розподільному пристрої може призводити до порушення електропостачання споживачів. Для заданого споживача недовідпуск електроенергії можна оцінити так:

$$\Delta W_{cn} = P_{\max} \sum \frac{\omega_{ij} T_{ij}}{8760} \quad (3)$$

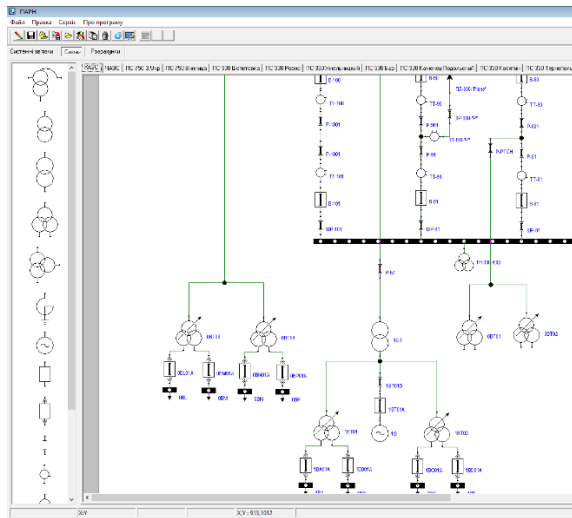
де $P_{\max}$ – максимальна потужність заданого споживача протягом досліджуваного періоду року.

Для реалізації алгоритму локалізації аварії, а також визначення ймовірності її виникнення, використовувався рекурсивний підхід [3]. Основне обладнання ЕС поділяється на контрольовані та проміжні елементи. Підпрограма імітації аварії для кожного контрольованого елемента (наприклад вимикача) в свою чергу запускає підпрограму імітації аварій проміжних суміжних елементів, доки наступним суміжним елементом не виявиться контрольований елемент. Далі визначається ймовірність відключення певної ділянки електромереж з урахуванням надійності усіх її елементів.

Об'єктом аналізу у даній роботі є електрична система, що має велику кількість елементів основного обладнання та зв'язків між ними. Для зручного і швидкого формування розрахункової моделі ЕС було розроблене графічне середовище. Воно забезпечує користувача елементами інтерфейсу для побудови схеми ЕС використовуючи зрозумілі образи та прийоми, а також для відображення схеми на двох ієрархічних рівнях: укрупненого відображення ЕС та детального відображення схем електричних станцій та підстанцій (рис. 1).

а)

б)

Рис. 1. Інтерфейс формування та відображення схеми ЕС на двох рівнях: укрупненого відображення ЕС (а) та детального відображення схем розподільних пристроїв (б)

Програмний засіб дає можливість виконувати наступні операції: формувати розрахункову схему ЕС; формувати схеми розподільних пристроїв станцій та підстанцій; аналізувати наслідки аварій, які відбуваються на довільному елементі обладнання ЕС, який внесено до схеми. За результатами імітації аварії відображається детальна інформація щодо переліку знеструмленого обладнання, а також розраховується післяаварійний режим ЕС з визначенням струмів та рівнів напруги. Під час аналізу наслідків аварій визначаються ділення схеми ЕС на електрично незв'язані частини. Для кожної такої частини формується заступна схема і виконується розрахунок післяаварійного режиму.

Результати розрахунку післяаварійних режимів ЕС дають змогу контролювати технологічні обмеження під час формування керувальних впливів. Таким чином програмний засіб створює умови для врахування не лише структурної, а й функціональної надійності. А отже, формування адекватніших рішень з ведення енергоефективних режимів енергосистеми.

Для імітування динаміки процесів у електричній системі та їх впливу на розвиток аварійної ситуації і, як наслідок, на оптимальні керувальні впливи кожна електростанція, системна підстанція, міжсистемний зв'язок чи споживач можуть бути задані типовими, або вимірними графіками навантаження. Результати імітації аварійних ситуацій з урахуванням динаміки процесів транспортування енергії подані на рис. 3.

З наведеного видно, що у запропонованій моделі враховуються не лише наслідки комутацій розподільних пристроїв електростанцій та підстанцій, а й результати роботи автоматичних регуляторів збудження (зокрема на першому та другому генераторах Хмельницької АЕС).

Розроблені математична модель електричної системи та графічне середовище забезпечують оцінювання структурної та, частково, функціональної надійності ЕС. Результати оцінювання збитків від недовідпуску електроенергії та зниження якості напруги у поєднанні з визначенням втрат електроенергії, пов'язаних з її транспортуванням, дають змогу комплексно оцінювати якість функціонування ЕС до та після впровадження відповідних керувальних впливів. Наявність модуля імітації динаміки транспортування електроенергії в ЕС дає змогу оцінювати ефективність керування не для поточного відліку, а протягом заданого проміжку часу. Такий підхід збільшує імовірність прийняття оператором адекватних рішень щодо безпечної експлуатації енергосистеми з оптимальними техніко-економічними показниками.

sources». *Renewable and Sustainable Energy Reviews*. 2018. Vol. 97. P. 554–568. ISSN 1364-0321. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.rser.2018.08.032>

3. Wei Wang, Chao Fang, Shan Liu, Yisha Xiang. «Reliability analysis and optimization of multi-state sliding window system with sequential demands and time constraints». *Reliability Engineering & System Safety*. 2021. Vol. 208. ISSN 0951-8320. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ress.2021.107449>

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

Журавель О.А.

старший викладач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПРАВИЛА НАДАННЯ ПЕРШОЇ ДОПОМОГИ ПРИ ОДЕРЖАННІ ТРАВМ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Заняття зі спеціальної фізичної підготовки здобувачів вищої освіти МВС України спрямовані на розвиток фізичних здібностей, формування вольових рис і навичок виконання прийомів фізичного впливу. Відпрацювання прийомів фізичного впливу здебільшого передбачає виконання больових дій; розвиток фізичних здібностей – виконанням вправ, які супроводжуються додатковими навантаженнями на основні системи організму, переміщеннями в просторі тощо. Зазначене підвищує ймовірність отримання тілесних ушкоджень і зумовлює суворе дотримання заходів безпеки під час проведення практичних занять.

Під час проведення навчальних занять можуть виникнути організаційні та методичні помилки, які можуть призвести до травмування. Такі помилки можуть включати недостатній рівень загальної фізичної, психічної та рухової підготовленості учнів, неправильний добір вправ та навантажень, відсутність контролю за ознаками стомлення та відсутність індивідуального підходу до курсантів [1, с. 312].

Травми можуть виникнути в результаті одноразового сильного або слабкого, але часто повторюваного впливу, також якщо порушуються санітарно-гігієнічні умови на спортивних спорудах, використовуються неякісний спортивний інвентар та обладнання. Спортивні травми можуть бути пошкодженням або патологічними змінами, які виникають в результаті фізичних навантажень.

Під час занять зі спеціальною фізичною підготовкою можуть траплятися закриті ушкодження, такі як забиття, вивихи, розтягнення, надриви м'язів і зв'язок, які поділяються на легкі, середньої тяжкості та тяжкі залежно від ступеня тяжкості. У разі травмування здобувача або різкого погіршення його самопочуття, наприклад, непритомності або

сонячного удару, викладач повинен надати першу домедичну допомогу та викликати працівника медичної частини. Перша допомога – це прості та розсудливі дії, спрямовані на збереження здоров'я та життя потерпілого. У разі забиття, яке є ушкодженням м'яких тканин без порушення цілісності загального покриву, можуть виникнути такі симптоми, як біль, набряк та зміна кольору покриву в результаті крововиливу. Забиття також може призвести до порушення функції суглобів та кінцівок.

Перша допомога в разі забиття: потерпілому забезпечують повний спокій; місце травмування обробляють розчином йоду спиртового чи брильянтовим зеленим. Зменшення больового відчуття та запобігання збільшенню гематоми передбачає охолодження місця удару (накласти холодний компрес). Іноді забиття можуть супроводжуватися утворенням рани.

Рана – це ушкодження тканин з порушенням цілісності шкіри або слизової оболонки. Існують рани колоті, різані, рвані та забиті, а основні ознаки рани – кровотеча, розходження країв шкіри, біль і порушення функції органа. Рани є небезпечними через можливу значну втрату крові та потенційне попадання інфекції в організм. У разі поранення необхідно зупинити кровотечу, обробити краї рани та накласти пов'язку. Залежно від місця витікання крові з пошкодженої судини, розрізняють зовнішню та внутрішню кровотечу.

Зовнішня кровотеча проявляється надходженням крові назовні через рану шкіри, тоді як внутрішня може статися в будь-якій порожнині (наприклад, черевна, плевральна), в просвіті порожнистого органа (наприклад, шлунка) або в міжтканевому просторі (наприклад, у м'язах, жировій клітковині). Для зупинення значної кровотечі необхідно накласти джгут, але обов'язково фіксувати час, коли його наклали [2, с. 56].

Для перев'язування ран застосовують марлеві бинти, марлеві серветки, вату, інколи хустинки, а в разі їх відсутності будь-який підручний матеріал: сорочку, хустину, рушник тощо. Не слід промивати рану будь-яким розчином, оскільки інфекція зі шкіри потрапляє в глибокі частини рани. Стискаючи пов'язку накладають за допомогою бинта, серветок і предмета, який тисне. Бинтом або хустиною на рані туго фіксують перев'язувальний матеріал. Якщо пов'язка швидко намокає від крові, змінювати її не можна. Дозволено лише підбинтувати зверху, посилюючи її тиск. За допомогою стискаючої пов'язки можна зупинити практично будь-яку кровотечу.

При наданні першої допомоги необхідно тимчасово зупинити кровотечу та негайно доставити потерпілого в лікувальний заклад, де

проведуть остаточну зупинку кровотечі. Щоб зупинити носову кровотечу, потерпілому необхідно забезпечити доступ повітря, розстебнути комір сорочки та посадити його з нахилом вперед. Також необхідно накладити холодний компрес на ніс і перенісся.

Потерпілий повинен притиснути обидві половинки носа до носової перетинки на 10-15 хвилин, дихати ротом та обережно спльовувати кров. Важливо уникати рухів, розмов та кашлю під час цих маніпуляцій. Якщо потерпілий має носову кровотечу, ефективніше буде накладити холодний компрес на його потилицю та груди в ділянці серця.

Отож, для запобігання травм під час занять спеціальною фізичною підготовкою необхідно дотримуватися комплексу заходів. Ці заходи включають правильну методику викладання, забезпечення безпеки на місцях проведення занять, використання безпечного інвентарю, одягу та взуття, використання захисних пристроїв, систематичний медичний контроль, дотримання гігієнічних вимог, проведення щоденної виховної роботи та інші супутні заходи.

Список використаних джерел:

1. Васюта Ю.В., Бондаренко В.В. Особливості фізичної підготовки майбутніх поліцейських на початковому етапі навчання : матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. «Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України» (Харків, 24 травня 2019 р.). Харків. С. 311–314.

2. Спеціальна фізична підготовка : навч. посіб. / В. Бондаренко, С. Решко, В. Дідковський та ін. ; за заг. ред. В. Чернея, Р. Сербина. Київ : Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т.П., 2021. 341 с.

Журавель О.А.

старший викладач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПРОБЛЕМА МОТИВАЦІЇ КУРСАНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ВЛАСНОГО ФІЗИЧНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Незважаючи на складні воєнні умови, які зараз існують в Україні, вважається доречним здійснювати фізичне виховання молоді. З цієї причини, підготовка майбутніх поліцейських у закладах вищої освіти системи МВС передбачає, що необхідно сформуванню постійну готовність до виконання службових завдань в умовах різної складності, професійного ризику, а також фізичного та психологічного перенавантаження.

Службова підготовка поліції – це система заходів, яка спрямована на забезпечення необхідних знань, умінь та навиків працівників поліції з урахуванням специфіки та профілю їх службової діяльності. Головною метою цієї підготовки є підвищення рівня знань, умінь, навиків та професійних якостей поліцейських, щоб забезпечити їх здатність до виконання завдань з охорони прав та свобод людини, протидії злочинності, підтримання громадського порядку та безпеки [1].

Службова підготовка має кілька видів, такі як функціональна, загальнопрофільна, тактична, вогнева та фізична. Фізична підготовка спрямована на підготовку фахівців з високим рівнем всебічної фізичної підготовленості, що можуть ефективно виконувати оперативно-службові завдання та стійко переносити навантаження без зниження професійної працездатності. Однак на практиці, фізична підготовка в закладах вищої освіти для поліцейських не використовується повною мірою.

Курсанти не проявляють достатньої активності у фізичному вдосконаленні, і їх фізична підготовка не відповідає вимогам практичної діяльності поліцейських [2]. Спроби підвищити ефективність фізичної підготовки курсантів шляхом підвищення вимогливості та примушення до занять можуть призводити до незадовільних результатів.

У зв'язку з введенням в Україні воєнного стану просто необхідно організувати додаткові заняття поліцейським, позаяк у цей час працівникам системи МВС варто бути максимально готовими до різних ситуацій. А курсантів у закладах освіти зі специфічними умовами

Журавель О.А.

старший викладач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Одним із перспективних напрямків вдосконалення професійної підготовки майбутніх поліцейських у закладах вищої освіти МВС України є спрямування навчання не тільки на здобуття професійно-практичних знань, що є важливим для правоохоронної діяльності, та формування умінь і навичок їх застосування, але й на впровадження новітніх методик розвитку фізичних якостей.

Ефективність формування раціональної техніки виконання поліцейських заходів примусу в майбутніх правоохоронців залежить від достатнього рівня розвиненості їх фізичних якостей, який є визначальним чинником [1, с. 32].

У поліцейських навчання з фізичної підготовки має на меті розвиток та удосконалення рухових якостей і навичок, необхідних для їх повсякденної діяльності та в разі виникнення небезпечних ситуацій. Це включає витривалість, швидкісність та силові властивості, які дозволяють поліцейським переслідувати правопорушників і мати перевагу в силових конфліктах при їх затриманні, включаючи подолання природних і штучних перешкод.

Також поліцейські повинні володіти навичками самоконтролю за своїм фізичним станом та здоров'ям під час виконання фізичних вправ, а також практичними навичками застосування прийомів самооборони, особистої безпеки, фізичного впливу і т.д.

Для підготовки працівників Національної поліції України до виконання повсякденних обов'язків та в разі екстремальних ситуацій використовуються дві основні складові: загальна фізична підготовка та тактика самозахисту та особистої безпеки [2]. У процесі навчання фізичної підготовки поліцейські формують та вдосконалюють свої рухові якості та навички, включаючи витривалість, швидкість та силу, які необхідні для переслідування правопорушників та затримання їх з подоланням природних і штучних перешкод.

Крім того, поліцейські навчаються контролювати свій фізичний стан та стан здоров'я, виконуючи фізичні вправи, а також засвоюють практичні навички застосування прийомів самозахисту та особистої безпеки.

У процесі спеціальної фізичної підготовки курсантів закладів вищої освіти МВС України виділяють три етапи: початкова підготовка, поглиблене навчання та формування психофізичної готовності [3]. Початковий етап має на меті набуття знань про закономірності розвитку фізичних якостей та формування рухових умінь та навичок, а також оволодіння базовою технікою прийомів самозахисту без зброї шляхом вивчення фізичних вправ та нових рухових дій.

Зміст фізичної підготовки початкового етапу будується зі спрямованістю на зміцнення м'язів опорно-рухового апарату курсантів, створення базового потенціалу сили та витривалості з метою досягнення високої функціональної стійкості серцево-судинної та дихальної систем організму.

Необхідним є також розвиток швидкості та координаційних здатностей, зокрема точності та узгодженості одиночних рухів, швидкості перебудови рухових дій, здатності до вільного розслаблення м'язів та вестибулярної стійкості. Значну увагу приділяють вивченню правильної техніки виконання фізичних вправ, вихованню відчуття рівноваги та досягненню оптимальної гнучкості.

Отож, для підготовки якісних кадрів фізична підготовка курсантів є надзвичайно важливою. Успішна реалізація набутих знань на практиці залежить від рівня фізичної підготовки. Існує багато проблемних питань, пов'язаних з якісною фізичною підготовкою курсантів.

Тому важливо зосереджуватися на індивідуальному підході до кожного курсанта, залученні їх до спорту, оскільки рівень їхньої зацікавленості напряму впливає на результати, які вони досягнуть у майбутньому. Крім того, є необхідності створення для курсантів нетрадиційних умов, щоб вони могли виявити свої сильні та слабкі сторони та розвиватися відповідно до цього.

Список використаних джерел:

1. Фізична підготовка працівників Національної поліції України : навч. посіб. / В.А. Дідковський, В.В. Бондаренко, О.В. Кузенков. Київ : Київ. Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т.П., 2019. 98 с.

2. Богуславський В.В., Анісімов Д.О. Мотивація до занять спортом у курсантів різних факультетів і курсів університету внутрішніх справ. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2018. Випуск 6 (25). С. 251.

3. Сорокін Р.О. Спеціальна фізична підготовка курсантів МВС. *Архітектура та мистецтвознавство*. 2022. Випуск 3. С. 177.

Плескун А.Я.

студент,

Науковий керівник: Мазурчук О.Т.

*кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

ВПЛИВ ЗАНЯТЬ МІНІ-ФУТБОЛОМ НА ПОКАЗНИКИ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ ЛЮДИНИ

На сьогоднішній день одним з поширених видів спорту є міні-футбол, відомий, також, як малий футбол або футзал – це захоплюючий вид спорту який сприяє розвитку кількох важливих фізичних аспектів, таких як сила, швидкість, витривалість та координація рухів. Його особливістю є зменшений розмір поля та склад команди, що створює унікальну гру, повну динаміки та стратегії. Міні-футбол поєднує в собі швидкість футболу та техніку змагань в замкненому просторі, що робить його ідеальним вибором для тих, хто любить інтенсивність та творчість у спорті [1; 2].

Актуальність даної теми полягає у тому, що потрібно володіти інформацією про вплив спортивної діяльності на наш організм. Нашою метою було визначити як заняття з міні-футболу впливає на показники фізичних якостей людини, а також проаналізувати інформацію. Методика дослідження полягає у застосуванні методу функціонального аналізу. Для початку розглянемо як і на що може мати вплив заняття цим видом спорту [2].

По-перше, заняття міні-футболом може мати значний вплив на показники фізичних якостей людини, зокрема, такі як сила, швидкість, витривалість та координація рухів. Цей вид спорту вимагає від гравців швидких та потужних рухів, а також стрибків і змін напрямку. Це сприяє розвитку силових якостей та підвищенню швидкісно-силових показників організму [2; 3].

По-друге, в гравця повинна бути витривалості, оскільки гравці постійно рухаються по полю, виконуючи різноманітні дії – біг, прискорення, зупинки та розвороти. Це сприяє покращенню аеробної витривалості та збільшенню об'єму легень, що покращує здатність організму до постійного постачання кисню м'язам під час фізичної активності.

Також гра в міні-футбол поліпшує координацію рухів. Гравці повинні бути в змозі точно контролювати м'яч, виконувати швидкі рухи, зберігати

рівновагу та взаємодіяти з партнерами по команді. Це сприяє покращенню моторних навичок та розвитку координації між очима та кінцівками.

Крім того, міні-футбол є ігровим видом спорту, що сприяє покращенню реакційних здібностей та прийняттю швидких рішень у стресових ситуаціях. Гравці повинні бути готові реагувати на зміни в грі, виявляти творчість та приймати ефективні рішення на ходу.

Як бачимо, заняття міні-футболом має потенціал позитивно впливати на фізичні якості людини, сприяючи розвитку сили, швидкості, витривалості, координації та реакційних здібностей. Цей спорт може бути ефективним інструментом для покращення загального рівня фізичної підготовки та сприяти загальному здоров'ю та благополуччю людини [4; 5].

Отже, міні-футбол – командна спортивна гра з м'ячем на натуральній або штучній траві за участю двох команд, які складаються з п'яти чи восьми чоловік, залежно від розмірів поля.

Міні-футбол позитивно впливає на стан фізичних показників людини, сприяє розвитку координації рухів, силу, швидкість, витривалості та швидкість реакції. Оскільки, міні-футбол є ігровою та командною грою він сприяє виробленню навичок співпраці гравців між собою. Цей вид спорту поліпшує аеробну витривалість (міні-футбол є інтенсивним видом фізичної активності, який вимагає постійного руху і великого зусилля, гра на великому полі із використанням високих швидкостей поліпшує витривалість, зміцнює серце та легені), силу і витривалість ніг (часті зміни напрямку, прискорення та стрибки в міні-футболі розвивають силу ніг, особливо м'язи стегна і литки), координацію та реакцію (міні-футбол вимагає швидко приймання рішень, гра розвиває координацію, збільшує швидкість реакції та покращує моторику), гнучкість (багато рухів у міні-футболі вимагають гнучкості, особливо при стрибках, змінах напрямку та виконанні фінтів. Регулярна практика міні-футболу може покращити гнучкість та рухливість).

Список використаних джерел:

1. Бойченко А.В. Підвищення спортивної майстерності (міні-футбол): теорія та практика. Харків, 2019. 164 с.
2. Лісенчук Г.А. Міні-футбол. URL: <https://esu.com.ua/article-69694>
3. Міні-футбол як ефективний засіб підвищення рухової активності майбутніх учителів технологій та інженерів-викладачів у вишах. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/26278/1/.pdf>

4. Жлобо В.О., Жлобо Т.М., Гусак Є.С. Розвиток рухових якостей старшокласників у процесі занять міні-футболом. URL: <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6536/1>

5. Міні-футбол. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

Наукове видання

**КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД
ДО МОДЕРНІЗАЦІЇ
МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

**МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Матеріали друкуються в авторській редакції

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна
Верстка: В. Удовиченко

Підписано до друку 31.05.2023. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 4,88. Тираж 100. Замовлення № 0523/15.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво «Молодий вчений»
65101, м. Одеса, вул. Інглезі, буд. 6/1
Телефони: +38 (095) 778 74 79, +38 (067) 695 64 10
E-mail: info@molodyivchenyi.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7641 від 29.07.2022 р.